Scenarioanalys för grundskoleverksamheten

Ljusdals kommun

Maj 2026

Ljusdals kommun
Att: Åsa Jerfsten, utbildningschef

Susanna Collijn
070 929 20 04
susanna.collijn@pwc.com

Per Larson
072 997 27 63
per.larson@pwc.com

Magnus Berg
070 390 03 62
magnus.berg@pwc.com

Lisa Johansson
072 156 96 73
lisa.johansson@pwc.com

Scenarioanalys för grundskoleverksamheten

PwC har på uppdrag av Ljusdals kommun genomfört en scenarioanalys av grundskoleverksamheten med syfte att belysa konsekvenserna av olika utvecklingsvägar för skolstruktur, kostnader och kapacitet. Analysen tar sin utgångspunkt i kommunens demografiska utveckling och nuvarande kostnadsbild, och syftar till att skapa ett samlat underlag kring hur verksamheten kan anpassas för att möta framtida behov på ett långsiktigt hållbart sätt.

Uppdraget omfattar en jämförelse mellan dagens skolstruktur (nollscenario) och ett alternativt scenario med förändrad struktur, där effekter analyseras ur ett ekonomiskt, verksamhetsmässigt och strategiskt perspektiv. Särskilt fokus har lagts på hur förändringar i elevunderlag påverkar kapacitetsutnyttjande, kostnadsutveckling, kompetensförsörjning och kommunens samlade handlingsutrymme över tid.

Vår förhoppning är att underlaget ska ge Ljusdals kommun stöd i det fortsatta arbetet med att vidareutveckla ekonomistyrningen och stärka den långsiktiga planeringen av skolstrukturen.

Med vänlig hälsning,

Per Larson, projektledare

Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB
556029-6740
PwC, Torsgatan 21,
113 97 Stockholm

Rapportens disposition

Kapitel	Sida
1. Sammanfattning	4
2. Bakgrund, syfte och genomförande	7
3. Nulägesanalys på enhetsnivå	10
4. Framskrivning av behov inom grundskolan	19
5. Kostnadsframskrivning vid nollscenario	27
6. Kostnadsframskrivning vid alternativscenario	34
7. Jämförelser av nollscenario och alternativscenario	43
8. Konsekvenser av Tid för undervisningsuppdraget	48
9. Centrala slutsatser och rekommendationer	56
X. Appendix	58

1

Sammanfattning

Sammanfattning (1 av 2)

Samlade slutsatser från rapporten

Demografi och kapacitetsanpassning

Elevunderlaget minskar kraftigt i samtliga delområden fram till 2040, med en total nedgång på cirka 25 % i kommunen och omkring 33 % i de kommunala skolorna. Utvecklingen är relativt jämnt fördelad geografiskt men slår hårdare mot mindre enheter med redan lågt elevantal. Nuvarande skolstruktur är dimensionerad för en högre volym och leder därför successivt till överkapacitet, särskilt i mindre skolor. I alternativscenariot (förändrad skolstruktur) förbättras matchningen mellan kapacitet och elevunderlag genom omfördelning till större enheter, men anpassningen behöver ske successivt för att följa elevminskningen över tid.

Kostnad och ekonomiska konsekvenser

I nollscenariot (bibehållen skolstruktur) ökar kostnaderna trots minskande elevunderlag, främst till följd av fasta kostnader och begränsad anpassningsförmåga. Totalkostnaden ökar med cirka 28 % fram till 2040, medan kostnaden per elev ökar med upp till 89 %. Till detta tillkommer betydande investerings- och underhållsbehov i fastighetsbeståndet. I alternativscenariot dämpas kostnadsutvecklingen genom strukturella förändringar, där stordriftsfördelar inom personal och lokaler minskar kostnaden per elev med cirka 10 % jämfört med nollscenariot. Skillnaden mellan scenarierna ökar över tid.

Lokalkostnader och elevpeng

Lokalkostnader är i praktiken fasta i nuvarande struktur och ökar kraftigt per elev när elevantalet minskar. I nollscenariot tar lokalkostnader en växande andel av elevpengen, vilket minskar utrymmet för pedagogisk personal. I alternativscenariot minskar lokalkostnadernas andel genom avveckling av skolor, vilket stärker det ekonomiska handlingsutrymmet och ger bättre förutsättningar att prioritera kärnverksamheten.

Skolskjutsar och tillgänglighet

Skolskjutskostnader påverkas i mindre utsträckning av strukturella förändringar och har en begränsad anpassningsgrad. I vissa fall kan förändringar, exempelvis flytt av elever från Nybo till Järvsö eller förändringar i Los, innebära ökade avstånd och viss kostnadsökning. Samtidigt visar analysen att dessa effekter är relativt små i förhållande till besparingar inom andra kostnadsslag såsom pedagogisk personal och lokaler. Tillgängligheten påverkas dock och behöver vägas mot ekonomiska och pedagogiska vinster.

Kompetensförsörjning

Möjligheten att bemanna skolor med behöriga lärare påverkas tydligt av struktur och geografiskt läge. Mindre enheter har svårare att attrahera och behålla behöriga lärare, medan större enheter har bättre förutsättningar genom högre elevunderlag och effektivare resursutnyttjande. Alternativscenariot stärker därmed möjligheterna till kompetensförsörjning, men rekryteringsbehovet kvarstår till följd av pensionsavgångar och geografiska utmaningar.

Sammanfattning (2 av 2)

Samlade slutsatser från rapporten

Konsekvenser av *Tid för undervisningsuppdraget*

Reformen innebär ett tak för undervisningstid per lärare och en ökad andel planeringstid, vilket driver behovet av fler lärare för att upprätthålla samma undervisningsvolym. I Ljusdal ligger nuvarande undervisningstid över den föreslagna målnivån, vilket innebär att en anpassning kräver en tydlig ökning av lärartätheten.

För läsåret 2025/2026 motsvarar detta ett ökat behov om 16 heltidstjänster, med en kostnadsökning på 12,2 mnkr i personalkostnader. Effekten kvarstår även på längre sikt, eftersom reformen innebär ett permanent högre behov av personal per elev, trots att elevunderlaget minskar.

Sammantaget innebär reformen ett förstärkt tryck på både kostnader och kompetensförsörjning, där behovet av att attrahera och behålla behöriga lärare blir ännu mer kritiskt.

Samlad slutsats

Rapporten visar att Ljusdal står inför ett tydligt omställningsbehov där ett minskande elevunderlag kombineras med en kostnadsstruktur som är svår att anpassa. Nuläget präglas redan av underskott och stora kostnadsskillnader mellan enheter, där små skolor har högre kostnad per elev och svårare att uppnå effektiv drift.

Den demografiska utvecklingen leder till överkapacitet i nuvarande struktur och driver successivt upp kostnaden per elev. I nollscenariot fortsätter kostnaderna att öka kraftigt, särskilt om verksamheten inte anpassas i takt med elevminskningen, vilket på sikt kan innebära betydande merkostnader och ökat skattetryck.

Alternativscenariot visar att strukturella förändringar kan dämpa kostnadsutvecklingen genom bättre kapacitetsutnyttjande och minskade lokalkostnader. Samtidigt framgår att effekten är beroende av att förändringarna genomförs i tid och kombineras med löpande kostnadsanpassning.

I rapporten analyseras även kostnadsutvecklingen i det fall ingen anpassning görs överhuvudtaget. Detta får störst effekt – jämfört med alternativscenariot motsvarar detta en kostnadsökning om 106 miljoner kronor fram till 2040 eller en skatteökning om 1,48 kronor.

Sammantaget behöver kommunen arbeta med en samlad omställning av skolstruktur, ekonomi och kompetensförsörjning. Tidiga beslut, minskad överkapacitet och stärkt kostnadskontroll är avgörande för att säkerställa en långsiktigt hållbar grundskoleverksamhet.

2

Bakgrund, syfte och genomförande

Bakgrund och syfte

Bakgrund och syfte

Ljusdals kommun står inför strukturella utmaningar inom grundskoleverksamheten där demografisk utveckling, skolstruktur, kompetensförsörjning och långsiktigt hållbara finanser är nyckelfrågor. Trendläget innefattar:

- Minskande och ojämnt fördelade elevkullar enligt kommunens befolkningsprognos, särskilt på delområdesnivå
- Redan höga kostnader per elev och hög personaltäthet i små enheter
- Betydande och delvis ackumulerade underhålls- och investeringsbehov i skolfastigheter

Syftet med uppdraget är att ge Ljusdals kommun ett samlat och faktabaserat underlag för att bedöma konsekvenserna av att:

- Behålla nuvarande skolstruktur (nollscenario - inga beslut), samt
- Jämföra denna med en av förvaltningen framtagen skolstruktur ur ett långsiktigt kostnads- och verksamhetsperspektiv, med särskilt fokus på hur anpassningen behöver ske över tid.

Utgångspunkten för analysen är befolkningsprognosen som tillhandahålls av Statisticon, kommunens ekonomiutdrag 2025 samt uppskattade investeringsutgifter från Sektor Fastighet. Övriga antaganden har stämts av med Sektor Lärande och Sektor Fastighet.

Översiktlig beskrivning av uppdragets genomförande

1. Uppstart och planering

Uppdraget inleddes med ett uppstartsmöte. Syftet var att säkerställa att det fanns en gemensam bild av utredningens olika moment, tidplan och leverabler. Vidare tydliggjordes även en roll- och ansvarsfördelning mellan Ljusdals kommun och PwC.

2. Inhämtande av data och underlag

Underlag och relevant ekonomi- och verksamhetsdata inhämtades från Ljusdals kommun samt från offentliga källor.

3. Avstämningar

För att stämma av relevanta antaganden och få inspel från verksamheten har löpande avstämningar gjorts med relevanta tjänstepersoner hos Sektor Lärande och Sektor Fastighet.

4. Statistisk och ekonomisk analys

PwC har löpande stämt av ingångsvärden och variabler samt utfallet utifrån dessa antaganden med relevanta tjänstepersoner inom Sektor Lärande.

5. Sammanställning av rapport och analys

PwC sammanställde en rapport utifrån givna antaganden och underlag tillhandahållet från Sektor Lärande och Sektor Fastighet. Rapporten presenterades den 18 maj 2026.

6. Samlade slutsatser och överlämning av rapport

Baserat på analysen samanställdes rapportens slutsatser.

3

Nulägesanalys på enhetsnivå

Analys av kostnader och särskilda nyckeltal inom grundskolan

Introduktion

För att förstå grundskolans kostnadsbild tar analysen sin utgångspunkt i hur nämndens resurser fördelas mellan enheterna. Resurstilldelningen anger de ekonomiska ramar inom vilka varje skola bedriver sin verksamhet. Skillnader i tilldelning mellan skolor speglas inte bara av variationer i elevantal, utan också av olika strukturella förutsättningar som påverkar verksamhetens kostnadsbild.

Resurstilldelningen till grundskolans enheter omfattar förskoleklass, grundskola och fritidshem och utgörs huvudsakligen av elevpeng och riktade statsbidrag. Stenhamreskolan är den ekonomiskt största enheten och tilldelas 33,5 procent av de medel som fördelas ut till enheterna, motsvarande 45,8 miljoner kronor. Därefter följer Järvsö skola, inklusive Nybo skola, med 22,5 procent och Färila skola med 21,2 procent, medan Gärdeåsskolan tilldelas 12,4 procent. De minsta enheterna är Tallåsens skola med 6,8 procent och Los skola med 3,5 procent.

En jämförelse av enheternas intäkter och kostnader år 2025 visar att Färila skola, Los skola, Stenhamreskolan och Tallåsens skola redovisade negativa resultat, medan Gärdeåsskolan och Järvsö skola redovisade positiva resultat. Sammantaget uppgick intäkterna till 144,8 miljoner kronor och kostnaderna till 146,9 miljoner kronor, vilket innebär att grundskolans enheter totalt redovisade ett underskott om 2,1 miljoner kronor.

Budgetfördelning till enheterna, 2025 (procent)

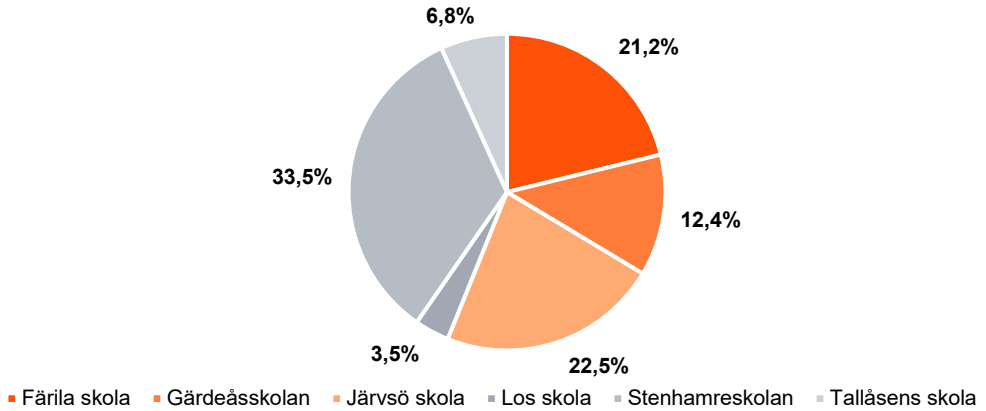

Enheternas intäkter och kostnader, utfall 2025 (miljoner kronor)

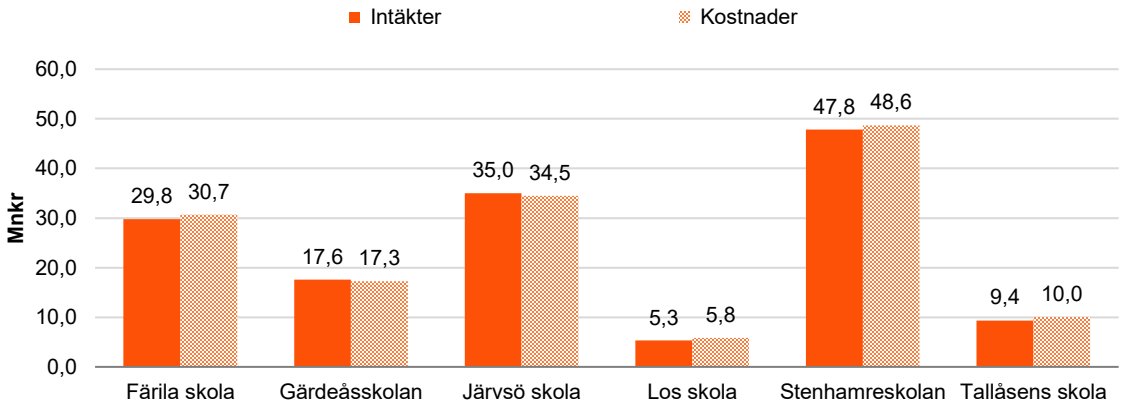

Nulägesanalys på enhetsnivå inom grundskolan

Övergripande metod

I detta kapitel genomför vi en kostnadsanalys på enhetsnivå. Ambitionen är att genomföra en jämförelse av kostnaderna per elev inom respektive skolenhet och stadieindelning (förskoleklass, Åk 1-3, Åk 4-6 och Åk 7-9). Syftet med analysen är att tydliggöra vad enheternas faktiska kostnader uppgår till. **Avgränsningen för kostnadsanalysen är grundskola och förskoleklass**. Kostnader för förskola, fritidshem och anpassad grundskola ingår inte i analysen. De skolor som inkluderas i analysen är de kommunala grundskolorna i Ljusdals kommun som uppbär kostnader i ekonomisystemet, där Nybo skola inkluderas i Järvsö skola.

Som underlag för enheternas faktiska kostnader har vi tagit del av ekonomiutdrag för år 2025. Ekonomiutdraget inkluderar dels kostnader direkt hänförliga till enheterna, dels kostnader som ligger centralt och därmed behöver fördelas mellan enheterna.[1]

I ett första steg kartläggs de kostnader som redan är fördelade enhetsvis. Här ingår framför allt personalkostnader för pedagogisk och övrig persional[2], men även övriga kostnader som kostnader för läromedel, pedagogiska måltider samt övriga kostnader. Därefter sorterades de kostnader som redovisas centralt men som är direkt hänförliga till en specifik enhet ut bland enheterna. Dessa kostnader omfattar framför allt lokalkostnader men även diverse övriga kostnader som kostnader för vaktmästare, hyra av städpersonal och skolskjutsar till slöjdverksamhet på annan enhet m.m. Därefter gjordes en genomgång av de kostnader som redovisas centralt med syfte att fördela ut dessa rättvist över skolenheterna, med grund i fördelning av antalet elever. De kostnader som identifierades där var framför allt kostnaderna för måltider, skolskjuts, system och licenser, diverse kostnader kopplade till elevhälsa, samt kostnader för modersmåls- och simundervisning.[3]

Vissa övriga kostnader, framförallt omfattade köp av elevplatser internt samt externt har exkluderats då dessa ej är hänförliga till kostnader per elev inom skolorna.

[1] De enda kostnader som inte finns med är de centrala poster som fördelas ut i slutet av året och som avser alla Sektor Lärandes verksamheter, där exempelvis kostnader för skolchef och vissa administratörer ingår. Vidare inkluderas inte kostnaderna för skolbiblioteken i ekonomiutdraget vi har tagit del av.

[2] Övrig personal inkluderar skolledning, övrig pedagogisk personal, skolhälsovård, kurator/psykolog, specialpedagoger, elevassistenter, studie- och yrkesvägledare, enstaka vaktmästare, städpersonal, IT-personal m.m.

[3] Vid beräkning av kostnaden per elev fördelas kostnaden för simundervisning och modersmålsundervisning på samtliga elever i kommunen eftersom dessa kostnader avser verksamhet som riktar sig till elever oavsett kommunal eller enskild regi.

Typ av utgift	Kommentar om enhetsfördelning
Pedagogisk personal	Fördelade på enhetsnivå i ekonomisystemet. Kostnader för F-klass, Åk 1-3, Åk 4-6 och Åk 7-9 på respektive skolenhet delas upp enligt två fördelningar: antal elever per åldersgrupp samt fördelning av antalet undervisningstimmar per åldersgrupp.
Övrig personal	Till störst del fördelade på enhetsnivå i ekonomisystemet. Kostnader för F-klass, Åk 1-3, Åk 4-6 och Åk 7-9 på respektive skolenheten delas upp enligt fördelningen antal elever per åldersgrupp.
Lokaler exkl. planerat underhåll.	Är fördelade mellan enheterna i ekonomisystemet frånsett två mindre poster. I framskrivning av kostnader tas hänsyn till planerade underhållskostnader. Kostnader för F-klass, Åk 1-3, Åk 4-6 och Åk 7-9 på respektive skolenheten delas upp enligt fördelningen antal elever per åldersgrupp.
Läromedel	Består av läromedel och lärverktyg som till störst del är fördelade på enhetsnivå i ekonomisystemet. Kostnader för F-klass, Åk 1-3, Åk 4-6 och Åk 7-9 på respektive skolenheten delas upp enligt fördelningen antal elever per åldersgrupp.
Skolskjuts	Ligger centralt i ekonomisystemet. Fördelas utifrån antalet elever på enheten.
Övriga kostnader	Inkluderar kostnader som inte inryms i ovan kategorier och finns både enhetsvis och centralt, inkluderat system och licenser, simundervisning m.fl. Skolmåltider står för ca. 18 procent av dessa kostnader. Kostnader för F-klass, Åk 1-3, Åk 4-6 och Åk 7-9 på respektive skolenheten delas upp enligt fördelningen antal elever per åldersgrupp.

Kostnad per elev, kommunala grundskolor

2025

Förskoleklass

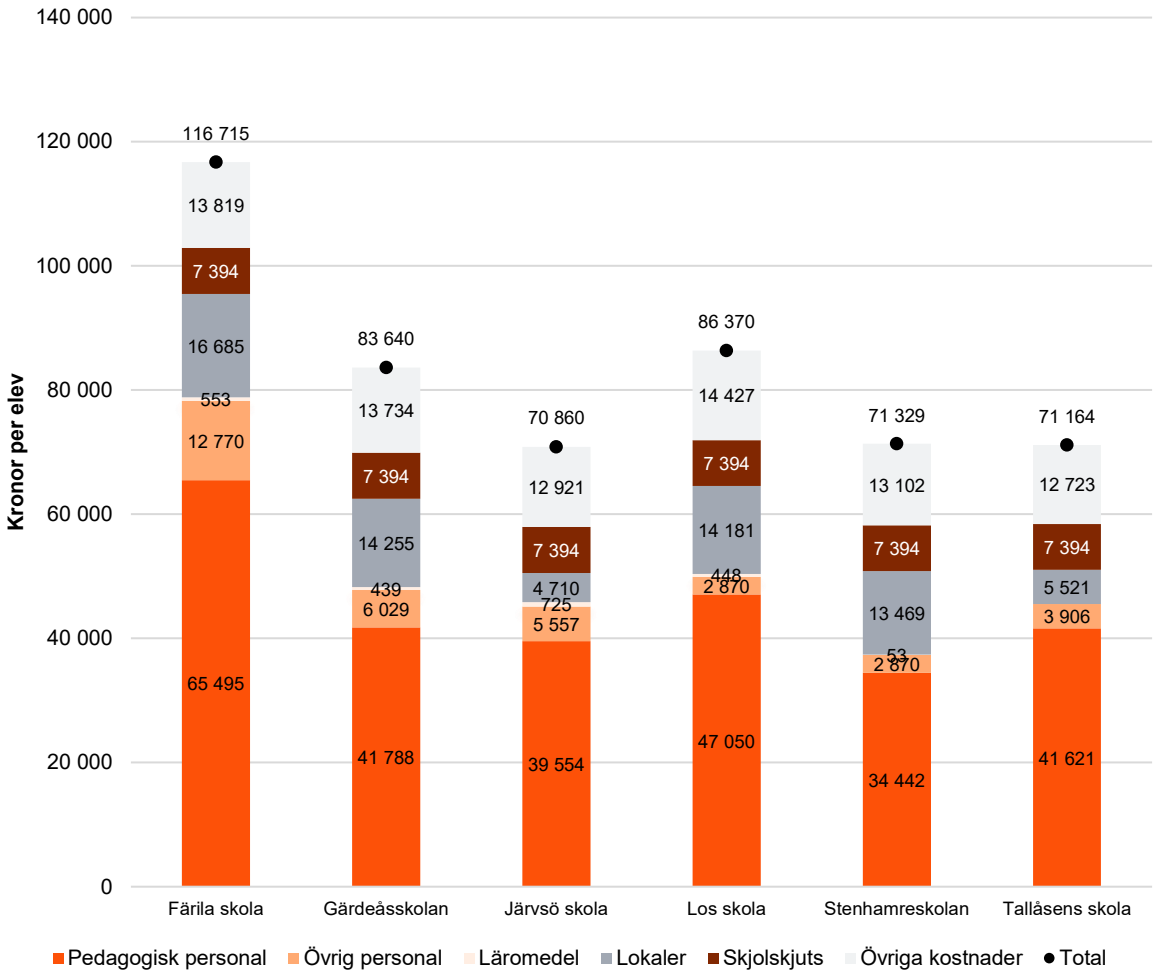

Grundskola Åk 1-9

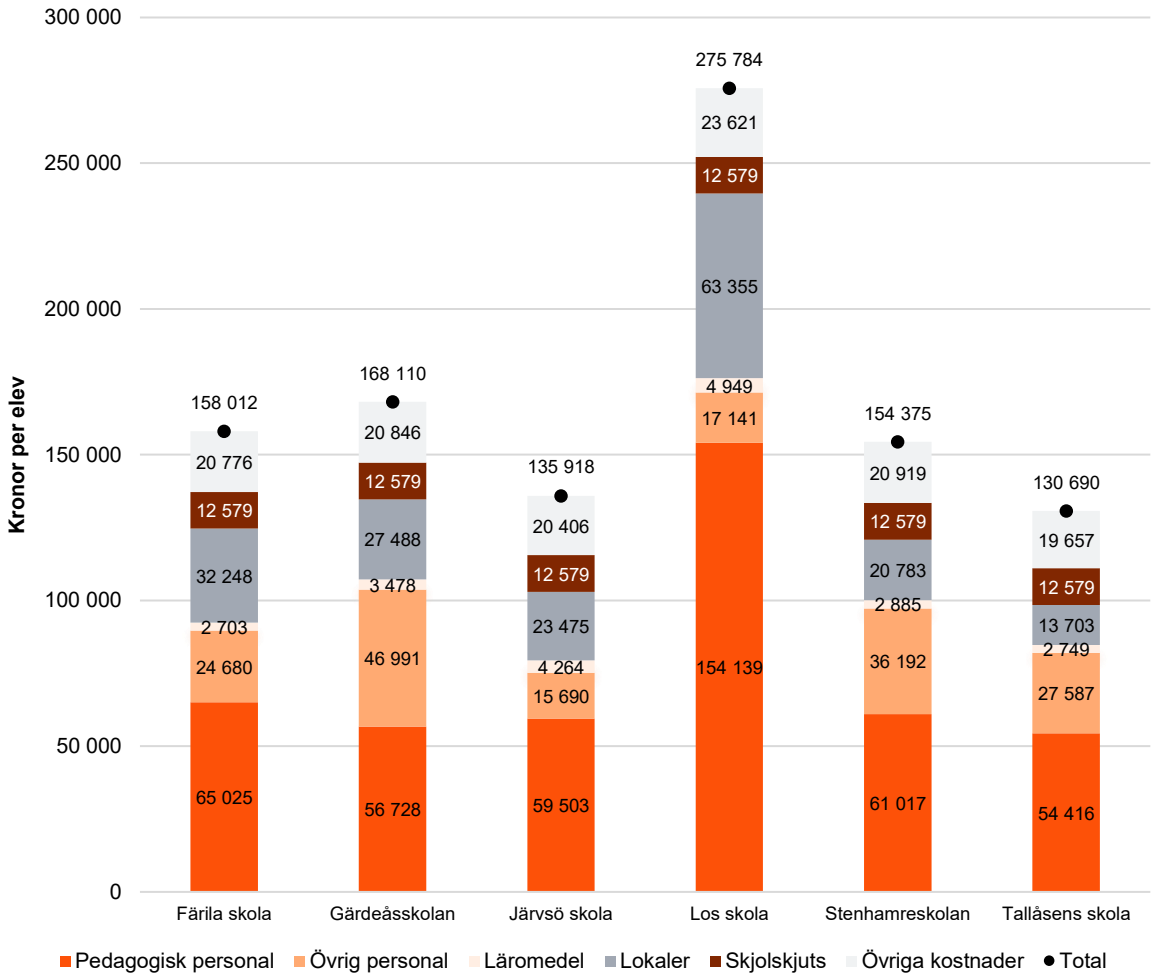

Kostnad per elev, kommunala grundskolor

2025

I diagrammen på föregående sida visas kostnaden per elev fördelat på respektive skola 2025. Kostnaderna är uppdelade i pedagogisk personal, övrig personal, läromedel, lokaler, skolskjuts och övriga kostnader, och inkluderar både det som fördelas enhetsvis och centralt i ekonomisystemet. Enheternas sammansättning av årskurser påverkar kostnaden per elev eftersom timplanen är mer omfattande i högstadiet än i låg- och mellanstadiet. I Ljusdals kommun är Stenhamreskolan, Färila skola, Los skola och Järvsö skola F-9-skolor, medan Tallåsens skola och Gärdeåsskolan är F-6-skolor.

Förskoleklass

Inom förskoleklass utgör pedagogisk personal den största kostnadsposten vid samtliga enheter och uppgår till mellan 48,3 procent (Stenhamreskolan) och 58,5 procent (Tallåsens skola) av den totala kostnaden per elev. Därefter följer lokaler och övriga kostnader, som vardera står för mellan 6,6 och 18,9 procent, medan övrig personal, skolskjuts och läromedel överlag utgör mindre andelar.

Skillnaden mellan den enhet som redovisar högst respektive lägst kostnad per elev är stor. Färila skola redovisar den högsta kostnaden per elev inom förskoleklass, där kostnaden uppgår till 116 715 kronor per elev, medan Järvsö skola redovisar den lägsta kostnaden motsvarande 70 860 kronor. Skillnaden mellan dessa enheter uppgår således till drygt 45 000 kronor per elev. Vid Färila skola är kostnaden för pedagogisk personal 65 495 kronor per elev, vilket är cirka 50 procent högre än genomsnittet vid övriga enheter. Även kostnaden för övrig personal är högre och ligger ungefär dubbelt så högt som vid övriga enheter. Vidare är lokalkostnaden per elev högst vid Färila skola med 16 685 kronor. Skolskjutskostnaden är densamma vid samtliga enheter eftersom denna kostnadspost ligger centralt och fördelas baserat på elevantal.

Grundskola årskurs 1-9

Även inom grundskolan utgör pedagogisk personal den största kostnadsposten vid samtliga enheter. Posten motsvarar mellan 33,8 och 56,0 procent av den totala kostnaden per elev. Lokaler och övrig personal är därefter de största posterna och står i genomsnitt för 16,8 respektive 17,6 procent av de totala kostnaderna vid respektive enhet.

Skillnaderna i kostnad per elev är stora mellan enheterna även inom grundskolan. Los skola redovisar den högsta kostnaden per elev motsvarande 275 468 kronor, medan Tallåsens skola har den lägsta nivån motsvarande 131 407 kronor. Skillnaden mellan dessa enheter uppgår till drygt 140 000 kronor per elev. Vid Los skola är kostnaden för pedagogisk personal 154 139 kronor per elev, vilket är ungefär två och en halv gånger så högt som genomsnittet vid övriga enheter. Även lokalkostnaden per elev är högre vid Los skola motsvarande 63 355 kronor, vilket är cirka två till tre gånger högre än vid övriga enheter. Gärdeåsskolan redovisar den näst högsta totala kostnaden per elev med 167 878 kronor och har en relativt hög kostnad för övrig personal på 46 991 kronor per elev, motsvarande 28,0 procent av den totala kostnaden, vilket är den högsta andelen bland enheterna. Även inom grundskolan finns kostnaden för skolskjuts centralt och fördelas baserat på elevunderlaget per enhet. Att kostnaderna skiljer sig marginellt mellan enheterna förklaras av att vissa skolor har elever som åker buss till andra enheter för slöjd och hemkunskap.

Kostnad per elev och lärartäthet - årskurs 1-9

2025

I diagrammet nedan nyanseras bilden av kostnaden per elev inom grundskolan. I diagrammet redovisas kostnaden per elev inom grundskolan uppdelad på personalkostnad och övrig kostnad, samt antalet elever per heltidstjänst vid respektive enhet. Personalkostnaden inkluderar både pedagogisk och övrig personal. Som tidigare konstaterat utgör personalkostnaden den största delen av samtliga enheters kostnader, och den totala personalkostnaden motsvarar mellan 55,3 (Järvsö skola) och 63,0 (Stenhamreskolan) procent av den totala kostanden per elev.

Lärartätheten varierar mellan enheterna. Antalet elever per heltidstjänst uppgår till 11,8 på Färila skola, 13,4 på Gärdeåsskolan, 15,2 på Järvsö skola, 5,9 på Los skola, 14,8 på Stenhamreskolan och 14,3 på Tallåsens skola. Los skola har därmed den tydligt högsta personaltätheten, medan Järvsö skola har den lägsta.

Korrelationen mellan antalet elever per heltidstjänst och personalkostnaden per elev uppgår till -0,93, vilket motsvarar ett starkt negativt samband. **Sambandet indikerar att personalkostnaden per elev i Ljusdals kommun tenderar att minska när antalet elever per heltidstjänst ökar.**

Beräkningen av korrelationen drivs dock i hög grad av den höga personaltätheten på Los skola. Exkluderas Los skola motsvarar korrelationen mellan antalet elever per heltidstjänst och personalkostnaden per elev -0,36, vilket indikerar att högre personaltäthet samvarierar med en högre kostnadsnivå, men att sambandet är måttligt.

Kostnad per elev inom grundskola och lärartäthet, enhetsnivå, 2025

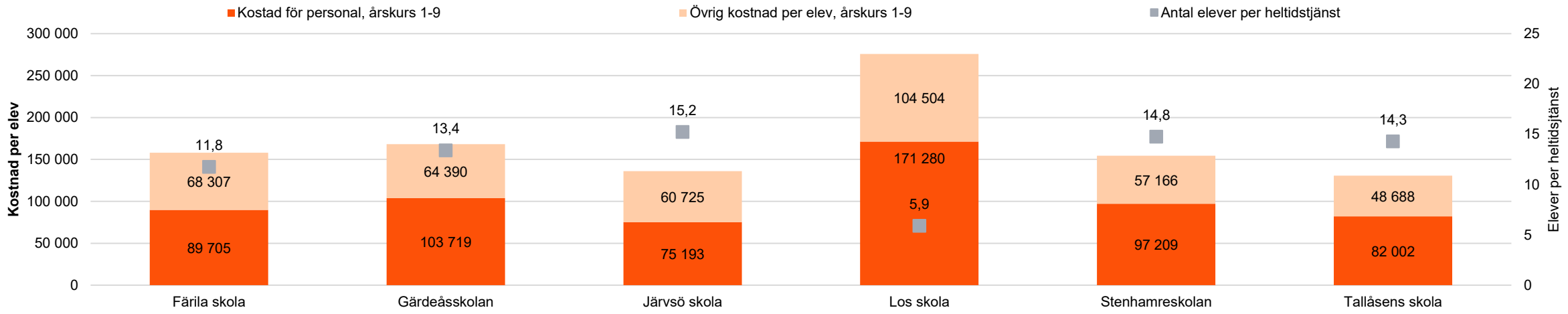

Kostnad per elev, kommunala grundskolor

Fördelat på låg-, mellan-, och högstadiet, 2025

I kommunens redovisning går det inte att särskilja kostnaden per elev mellan årskurserna inom grundskolan, eftersom dessa redovisas under gemensamma poster. Genom att utgå från antalet elever per åldersgrupp och fördelningen av undervisningstimmar enligt kommunens timplan går det dock att beräkna en differentierad kostnad per årskurs 1-3, 4-6 och 7-9. Beräkningen bygger på att samtliga kostnader listade i tabellen i början av detta kapitel, med undantag för pedagogisk verksamhet, fördelas på antalet elever per åldersgrupp. Kostnaden för pedagogisk verksamhet fördelas i sin tur på antalet elever per åldersgrupp viktat med fördelningen av undervisningstimmar per åldersgrupp. På så sätt erhålls en teoretisk fördelning av kostnaden per elev och årskurs.

Diagrammet nedan visar resultatet av denna beräkning. Av diagrammet framgår att kostnaden per elev stiger med högre årskurs vid samtliga enheter, vilket följer naturligt av att timplanen omfattar fler undervisningstimmar i de högre årskurserna.

Los skola redovisar genomgående den högsta kostnaden per elev, motsvarande 255 119 kronor inom årskurs 1-3, 281 782 kronor inom årskurs 4-6 och 299 951 kronor inom årskurs 7-9. Kostnadsnivån vid Los skola är därmed ungefär dubbelt så hög som vid övriga enheter, vilket kan förklaras av att enheten är liten och att kostnader för personal och lokaler fördelas på ett begränsat antal elever. Lägst kostnad per elev redovisar Järvsö skola och Tallåsens skola, medan Färila skola, Stenhamreskolan och Gärdeåsskolan redovisar kostnader däremellan. Inom årskurs 7-9 redovisas kostnader endast för de enheter som har högstadium, det vill säga Färila skola, Järvsö skola, Los skola och Stenhamreskolan.

Kostnad per elev fördelat på årskurs 1-3, 4-6 och 7-9 beräknat utifrån kommunens timplan, 2025

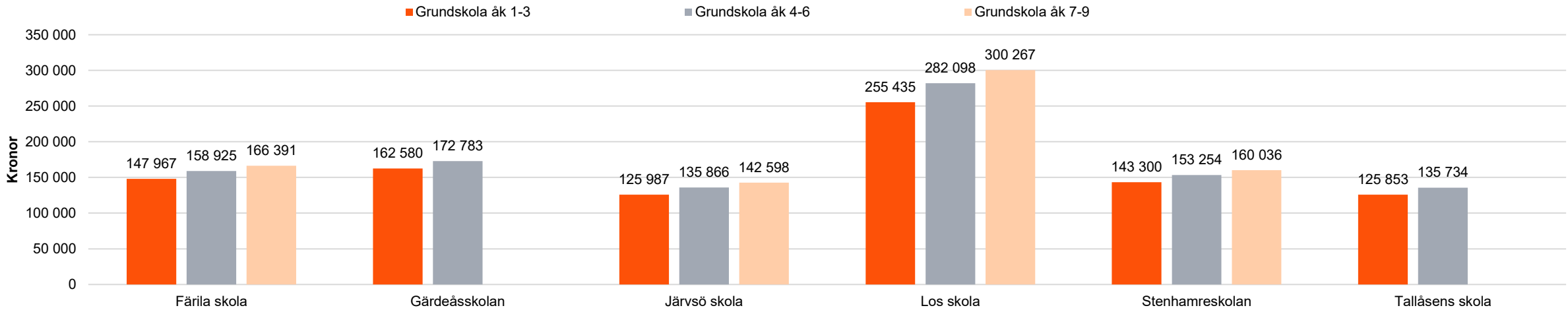

Behöriga lärare och antal elever per heltidstjänst

2025

Det råder betydande variation i antal elever per heltidstjänst (undervisningsarbete) liksom andelen behöriga lärare i Ljusdal kommuns kommunala grundskolor. Järvsö skola har flest antal elever per heltidstjänst (15,2), och även den högsta andelen behöriga lärare (80 procent). Andelen behöriga lärare på grundskolorna Los skola (43 procent) och Gärdeåsskolan (43 procent) ligger långt under riksgenomsnittet för andelen behöriga lärare inom grundskolan på 74 procent. Los skola har också utmärkande få elever per heltidstjänst (5,9).

Det finns ett generellt samband mellan elevunderlagets storlek på en skola och antalet elever per heltidstjänst. Stenhamreskolan F-9 och Järvsö skola F-9 har det högsta antalet elever per lärare under läsåret 2025/2026, och var också grundskolorna i kommunen med största elevantalet. Stordriftsfördelar förklarar att i större skolor kan personalresurser och fasta funktioner (rektor, elevhälsa etc.) fördelas på fler elever och lärare kan undervisa fullare klasser, vilket ökar antalet elever per heltidstjänst och sänker kostnaden per elev. I skolor med få elever behövs ett större antal baspersonal per elev för att ge täckning över samtliga årskurser årskurser och ämne, i tillägg till konsekvensen av mindre klasstorlekar. Sambandet mellan elevunderlagets storlek och antal elever per heltidstjänst vilar både på organisatoriska och ekonomiska mekanismer i skolsystemet.

Andelen behöriga lärare är typiskt lägre på skolor i glesbygd utanför centralorter, vilket beror på att det är svårt att rekrytera och behålla legitimerade lärare där. Avstånds- och rekryteringsfaktorerna spelar i detta. Mönstret håller även inom Ljusdal, där mer centralt belägna skolor typiskt sett har större andel lärare med behörighet Samtidigt är kostnaden för behöriga lärare typiskt sett högre. Ljusdals kommun bedömer att personalkostnaden för behöriga lärare är i genomsnitt 670 tkr/år och 530 tkr/år för obehöriga lärare. Detta betyder att kostnaden för en heltidstjänst kan bedömas öka med 26 procent för varje obehörig lärare som ersätts av en behörig lärare.

Heltidstjänster, elever per heltidstjänst och andel (%) med lärarlegitimation

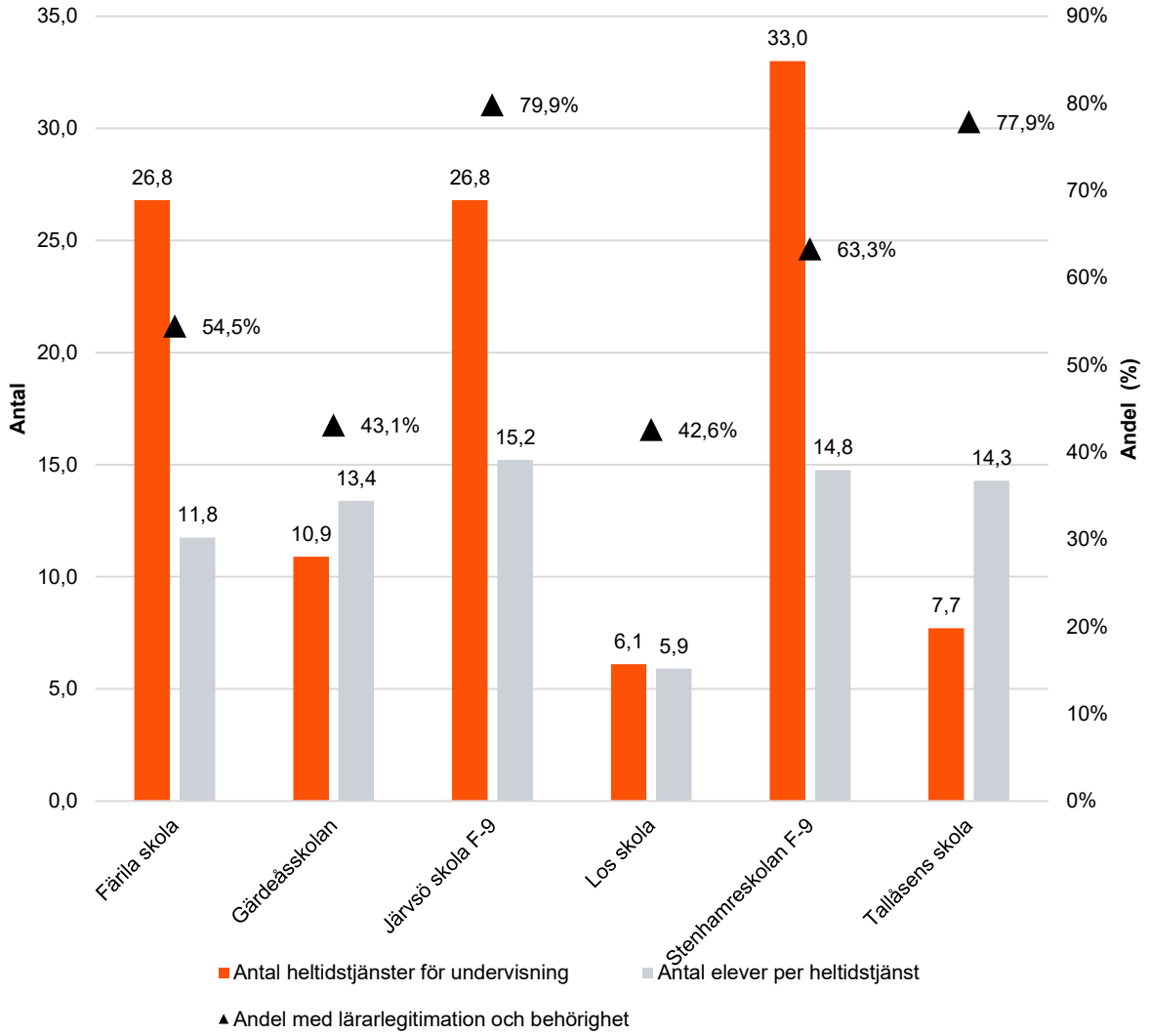

Sammanfattning av nulägesanalys på enhetsnivå

- Stenhamreskolan utgör den största enheten och tilldelas 33,5 procent av nämndens resurser, följd av Järvsö skola med 22,5 procent och Färila skola med 21,2 procent. Fördelningen speglar i huvudsak elevvolymerna, där de mindre enheterna Los skola och Tallåsens skola sammantaget står för en begränsad andel av den totala ramen.

- Grundskolans enheter redovisar sammantaget ett underskott om 2,1 mnkr år 2025, vilket förklaras av att kostnadsökningarna överstiger såväl budgeterad resurstilldelning som ökningen av intäkter.

- Kostnaden per elev varierar tydligt mellan skolorna. Totalt redovisar Los skola den högsta kostnaden per elev - skillnaden mot genomsnittet uppgår till 61,8 procent. Järvsö skola (inklusive Nybo) redovisar den lägsta kostnaden. Skillnaden mellan enheterna förklaras framför av personal- och lokalkostnader i förhållande till elevunderlaget.

- Personalkostnaderna utgör den största delen av kostnaden per elev vid samtliga enheter. Skolor med få elever per heltidstjänst har högre personalkostnader per elev, vilket indikerar att mindre skolor har sämre förutsättningar att uppnå samma kostnadseffektivitet som större enheter.

- Den teoretiska fördelningen av kostnader mellan årskurs 1–3, 4–6 och 7–9 visar att Los skola har den högsta kostnaden per elev i samtliga stadier. Järvsö skola och Tallåsens skola redovisar de lägsta kostnaderna per elev, medan Färila skola, Stenhamreskolan och Gärdeåsskolan ligger däremellan. Beräkningen tydliggör att skillnaderna mellan skolorna består även när kostnaderna delas upp per stadium.

- Det finns tydliga skillnader mellan skolorna när det gäller lärarbehörighet och antal elever per heltidstjänst i undervisningen. Järvsö skola har både högst andel behöriga lärare och flest elever per heltidstjänst, medan Los skola och Gärdeåsskolan har en betydligt lägre andel behöriga lärare än riksgenomsnittet. Mönstret indikerar att större enheter har strukturella fördelar i både kompetensförsörjning och resursutnyttjande, medan mindre enheter utanför centralorten har svårare att säkerställa både hög lärarbehörighet och en kostnadseffektiv bemanning.

110 %

Skillnaden mellan högsta (Los) och lägsta (Järvsö) kostnad per elev uppgår till cirka +110 %

22 procentenheter

Kostnaden för pedagogisk personal som andel av totalkostnad varierar mellan 33,8 % (Gärdeås) och 56,0 % (Järvsö)

9,3 elever per lärare

Intervallet mellan högsta (Los) och lägsta (Järvsö) lärartätheten är 9,3 elever per heltidstjänst

4

Framskrivning av behov inom grundskolan

Geografiska områden för analysen

Ljusdals kommun är indelat i fem kommunområden. I utredningen slås Ljusdal och Ramsjö ihop och utgör ett samlat område. Vi genomför behovs- och kostnadsanalysen för åren 2026-2040 med bas i kommunens befolkningsprognos som tillhandahålls av Statisticon. Analysen görs för åldersgrupperna 6 år (F-klass), 7-9 år (Åk 1-3), 10-12 år (Åk 4-6) samt 13-15 år (Åk 7-9). Kopplingen mellan geografiska delområden och grundskoleenheterna redogörs på sida 24. På nästkommande två sidor redovisas utvecklingen av antalet invånare 6-15 år totalt och per delområde.

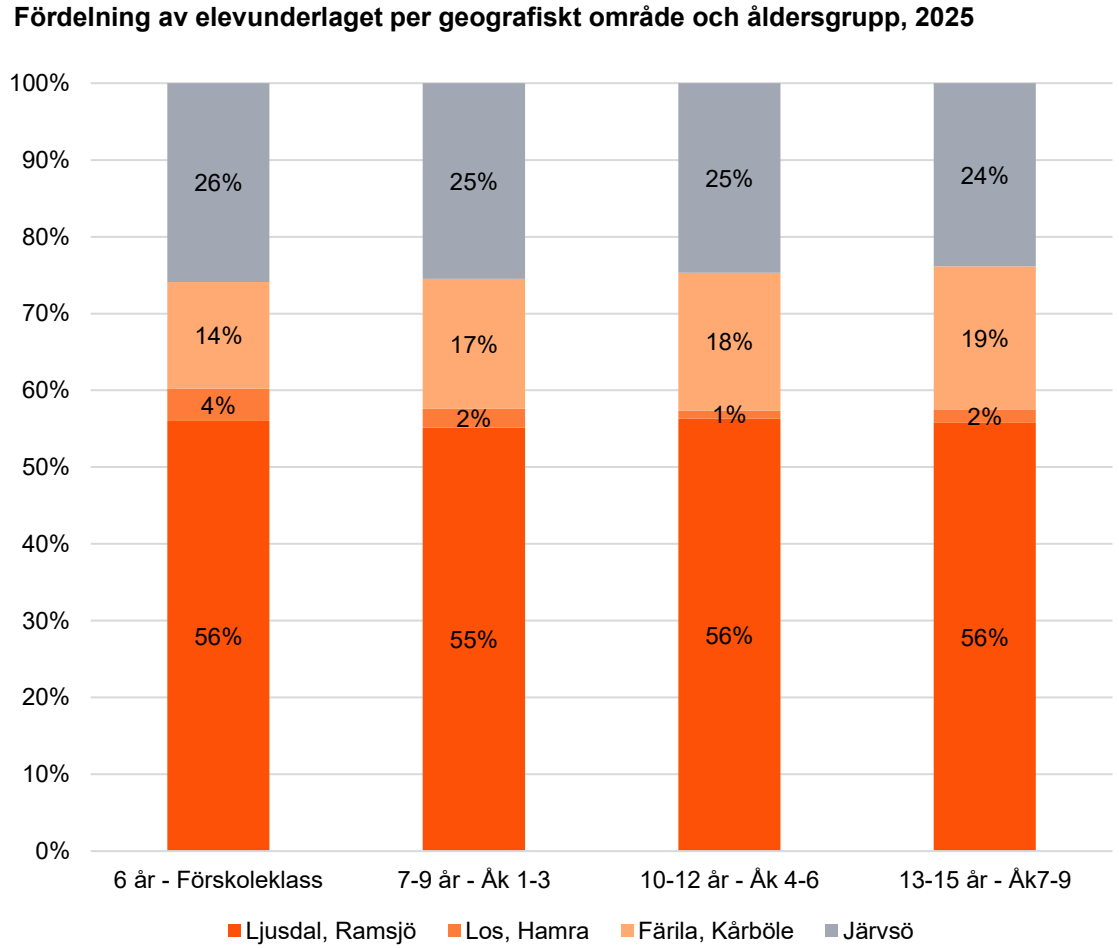

Befolkningsprognos 6-15 år, hela kommunen

2018-2040

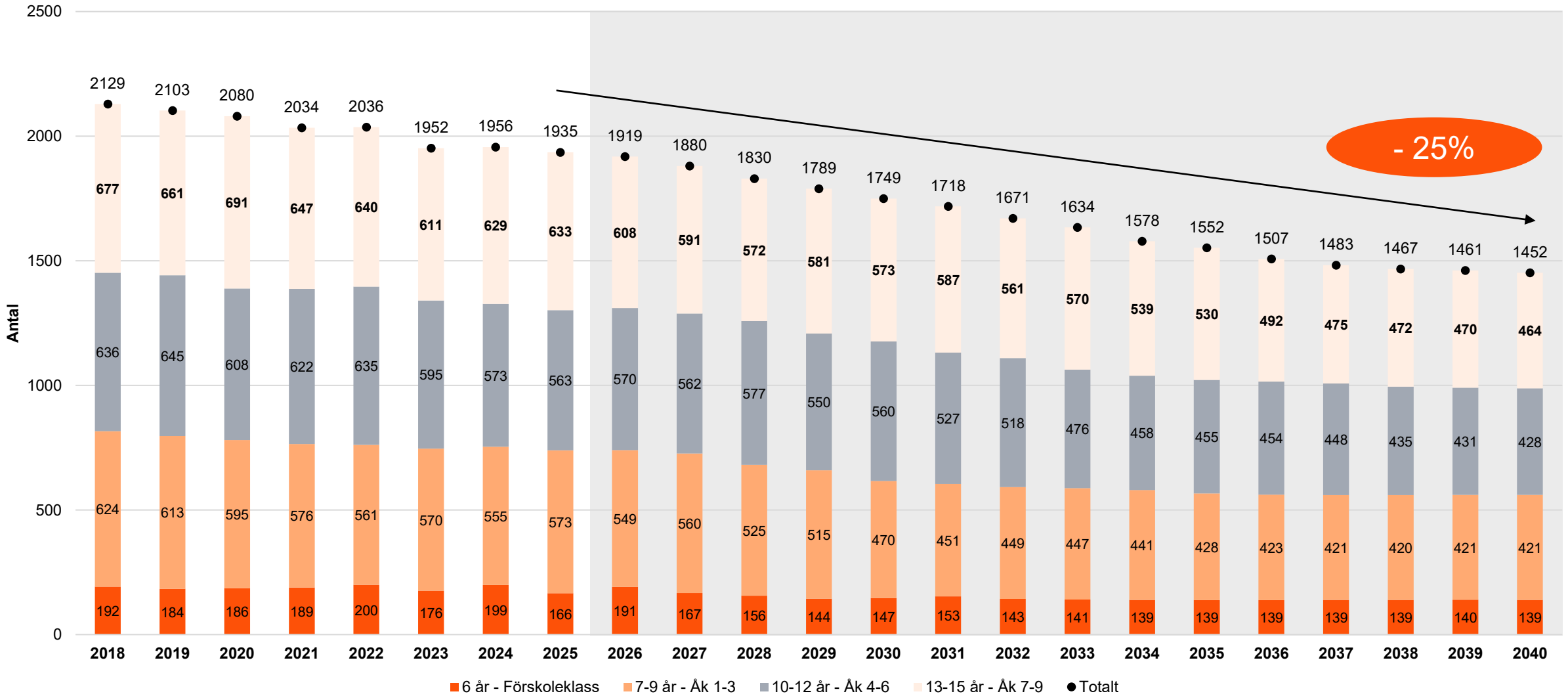

Befolkningsprognos 6-15 år, kommunens delområden

2025-2040

Delområde Ljusdal, Ramsjö

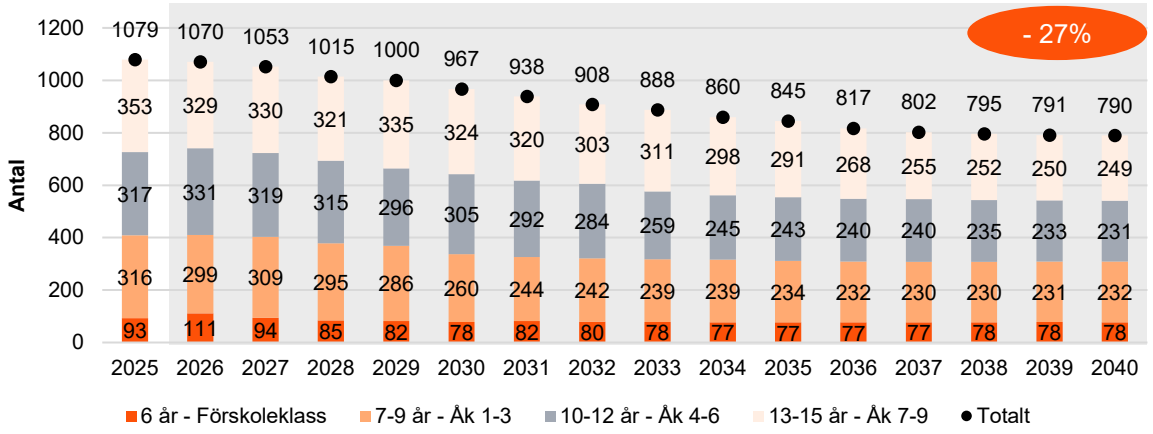

Delområde Färila, Kårböle

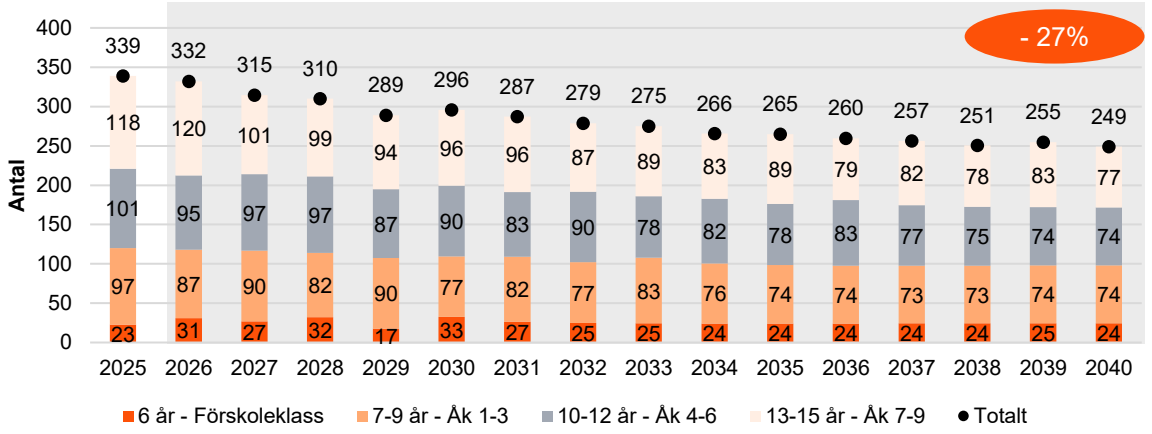

Delområde Los, Hamra

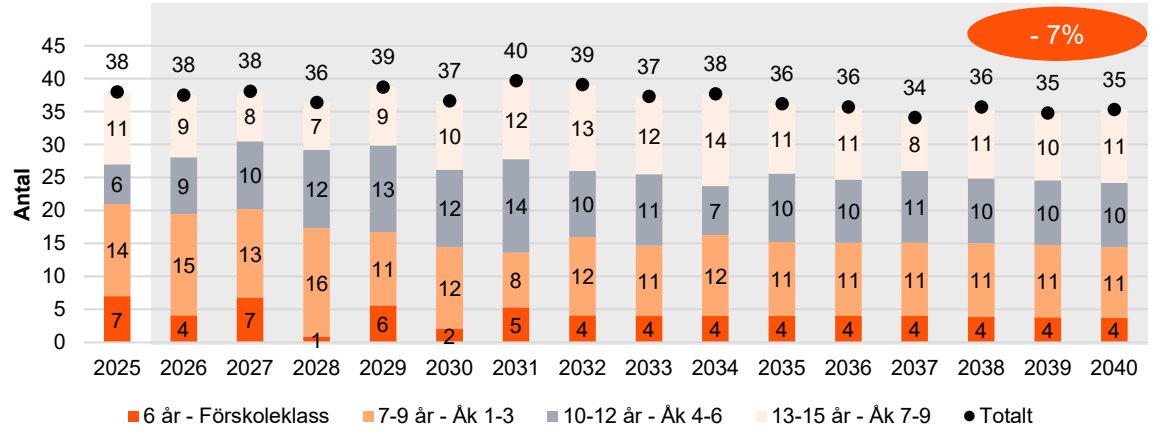

Delområde Järvsö

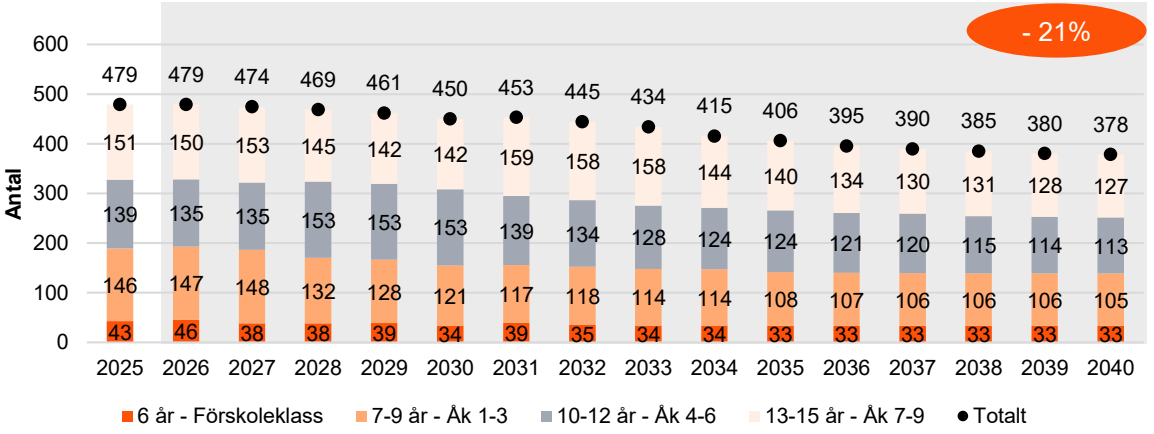

Platskapacitet och områdeskoppling för grundskolor i enskild regi

Bedömning av kapacitet görs utifrån maxantalet läsåren 2023/2024, 2024/2025 och 2025/2026

- För att beräkna platsbehov på enhetsnivå har vi gjort antaganden avseende upptagningsområden och framtida elevströmmar. Vi beräknar förväntade kapaciteten i de enskilda grundskolorna genom att ta maxantalet elever per årskurs på vardera skola under perioden läsår 2023/2024, 2024/2025 och 2025/2026. Vi antar att samtliga platser på de enskilda grundskolorna fylls under prognosperioden 2026-2040, alltså att antal elever motsvarar kapaciteten.
- Beräkningsantagandet utgår alltså från att tillgängliga platser på dessa skolor i första hand fylls, varefter kvarvarande elevunderlag fördelas över grundskolorna som bedrivs i kommunal regi. Det resterande elevunderlaget, efter att kapaciteten är fylld på de enskilda skolorna, fördelas sedan på de kommunala grundskoleenheterna, samt med hänseende på upptagningsområde.
- Vi antar att upptagningsområdet för grundskolorna i enskild regi är hela kommunen, och att de platser som fylls sker relativt befolkningsmängden i kommunens delområden (för grundskoleåldrar matchande mot F-klass, 1-3, 4-6 och 7-9 separat). Metoden ger en kvarvarande antal elever per område som utgör elevunderlaget för de skolor som kopplar till respektive område i kommunen.

Antagande om kapacitet och fyllnad av platser 2026-2040

	F-klass	Elever, årskurs 1	Elever, årskurs 2	Elever, årskurs 3	Elever, årskurs 4	Elever, årskurs 5	Elever, årskurs 6	Elever, årskurs 7	Elever, årskurs 8	Elever, årskurs 9	Totalt
Båtbacken Friskola ek. Förening	16	14	13	17	18	17	8				**103**
Freinetskolan Tallbacken	31	31	30	30	29	29	27				**207**
Friskolan Vintergatan								42	41	39	**122**
Totalt	**47**	**45**	**43**	**47**	**47**	**46**	**35**	**42**	**41**	**39**	**432**

Antagande om koppling mellan upptagningsområden och elevunderlag för enskilda grundskolor

	Ljusdal, Ramsjö	Los, Hamra	Färila, Kårböle	Järvsö	Totalt
6 år - Förskoleklass	56%	4%	14%	26%	100%
7-9 år - Åk 1-3	55%	2%	17%	25%	100%
10-12 år - Åk 4-6	56%	1%	18%	25%	100%
13-15 år - Åk7-9	56%	2%	19%	24%	100%

Tolkning: 55% av platserna åk 1-3 på enskilda skolor fylls av elever från Ljusdal/Ramsjö delområde, 2% av elever från Los, Hamra.

Förändring av elevunderlag jämfört med 2025, kommunala grundskolor

Upptagningsområden och fördelning av antal elever på enhetsnivå

Skolenhet	Upptagningsområde i befolkningsprognos	Läsår 2025/2026 F-3	Läsår 2025/2026 Åk 4-6	Läsår 2025/2026 Åk 7-9	Läsår 2025/2026 Totalt
Färila skola	Färila, Kårböle	115	98	102	**315**
Gärdeåsskolan	Ljusdal, Ramsjö	75	71		**146**
Järvsö skola	Järvsö		115	160	**275**
Nybo skola	Järvsö	133			**133**
Los skola	Los, Hamra	20	7	9	**36**
Stenhamreskolan F-9	Ljusdal, Ramsjö	148	105	234	**487**
Tallåsens skola	Ljusdal, Ramsjö	63	47		**110**
Totalt		**554**	**443**	**505**	**1502**

- Elevunderlaget för de kommunala grundskolorna består av totala antalet barn i grundskoleålder (fördelat per 6-9 år, 10-12 år, 13-15 år) minus det totala antalet barn som antas gå på enskild skola. Dessa uppgår till 182 elever F-3, 128 elever 4-6 och 122 elever 7-9, fördelade på tre enskilda grundskolor.
- Elevunderlaget skrivs fram utifrån kommunens befolkningsprognos per ålder och delområde. Varje kommunal skola kopplar an till ett eller två sammanslagna delområden som redovisas i tabellen till vänster.
- På nästa sida redovisas platsbehovet på enhetsnivå för kommunens enheter – totalt ser vi en minskning med 33 procent på kommunens enheter jämfört med 25 procent för kommunen totalt.

Elevunderlag 2026-2040 jämfört med antal elever läsåret 2025/2026

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Färila skola	-3,6%	-8,8%	-11,0%	-17,5%	-16,2%	-19,1%	-21,9%	-23,6%	-26,9%	-27,6%	-29,5%	-30,8%	-32,7%	-31,6%	-33,3%
Gärdeåsskolan	-0,2%	-3,3%	-7,6%	-13,0%	-16,3%	-20,9%	-23,3%	-28,7%	-31,6%	-33,0%	-33,9%	-34,2%	-35,2%	-35,6%	-35,8%
Järvsö skola	-3,0%	-2,5%	-0,2%	-1,8%	-1,5%	0,1%	-2,2%	-4,6%	-11,9%	-13,6%	-17,6%	-19,7%	-21,3%	-23,1%	-23,8%
Nybo skola	1,0%	-2,9%	-13,7%	-17,0%	-24,7%	-25,2%	-27,3%	-29,8%	-30,6%	-34,3%	-35,3%	-35,9%	-36,0%	-36,0%	-36,1%
Los skola	-0,7%	2,6%	-2,6%	4,2%	-4,1%	5,5%	0,1%	-3,9%	-6,3%	-7,5%	-9,8%	-12,4%	-9,9%	-12,2%	-11,3%
Stenhamreskolan F-9	-3,6%	-5,6%	-10,0%	-10,5%	-14,3%	-16,6%	-20,8%	-22,0%	-25,8%	-27,7%	-32,1%	-34,5%	-35,3%	-35,8%	-36,2%
Tallåsens skola	-0,1%	-3,2%	-8,0%	-13,3%	-17,2%	-21,6%	-24,0%	-28,8%	-31,5%	-32,9%	-33,8%	-34,1%	-35,0%	-35,3%	-35,5%

Prognos för antal elever på kommunala grundskolor

2026-2040

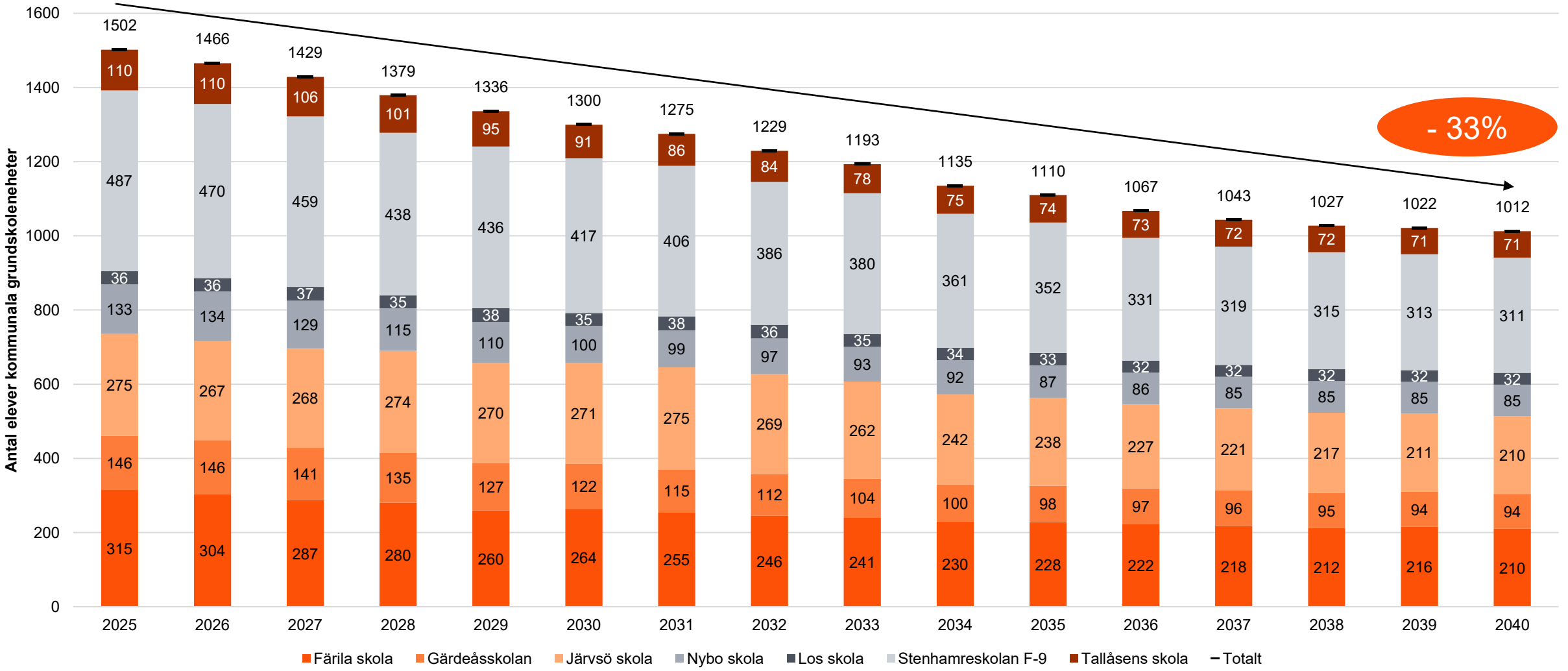

Sammanfattning av framskrivning av behov inom grundskolan

- Elevunderlaget i Ljusdals kommun visar en tydlig och långsiktig nedgång, där antalet elever i åldern 6–15 år minskar successivt fram till 2040. Totalt minskar elevunderlaget med omkring 25 procent i kommunen som helhet, vilket innebär att grundskoleverksamheten över tid behöver anpassas till en betydligt lägre volym. Minskningen omfattar samtliga åldersgrupper och är därmed strukturell snarare än tillfällig.

- Den demografiska utvecklingen varierar mellan kommunens delområden, men samtliga uppvisar en negativ trend. Ljusdal/Ramsjö utgör fortsatt det största upptagningsområdet och står för majoriteten av elevunderlaget, medan mindre områden som Los/Hamra har betydligt lägre elevvolymer och därmed större känslighet för förändringar. Detta innebär att minskningen får olika genomslag i olika delar av kommunen, men sammantaget bidrar till en ökande obalans mellan behov och kapacitet.

- Elevunderlaget i de kommunala grundskolorna minskar ännu mer än totalen, från cirka 1 500 elever till omkring 1 000 elever fram till 2040, motsvarande en nedgång på cirka 33 procent. Minskningen omfattar i princip samtliga skolor, även om takten varierar något. Flera enheter, såsom Gärdeåsskolan, Nybo skola och Stenhamreskolan visar en nedgång om 36 procent, medan Järvsö skola uppvisar en något mer stabil utveckling initialt. Sammantaget innebär detta att elevminskningen slår brett i hela den kommunala skolstrukturen.

- I framskrivningen antas de fristående skolorna fylla sin kapacitet först, vilket innebär att det återstående elevunderlaget tillfaller de kommunala skolorna. Den totala kapaciteten i de fristående skolorna uppgår till cirka 430 platser. Detta medför att det kommunala systemet påverkas relativt sett mer av den minskande elevvolymen, då en större andel av nedgången behöver hanteras inom de kommunala enheterna.

- Den sammanlagda effekten av den demografiska utvecklingen är att nuvarande skolstruktur i allt högre utsträckning riskerar att bli överdimensionerad i förhållande till elevunderlaget. Minskningen innebär en växande överkapacitet i både lokaler och organisation, vilket försvårar en effektiv resursanvändning. I synnerhet små enheter med begränsat elevunderlag får svårt att upprätthålla en ändamålsenlig verksamhet och samtidigt bära sina fasta kostnader.

1935 ➡ 1452 elever

Totala antalet elever i kommunen förväntas minska med **25 procent** fram till år 2040

1502 ➡ 1012 elever

Totala antalet elever i kommunens skolor förväntas minska med **33 procent** fram till år 2040

-36 %

Stenhamreskolan, Gärdeåsskolan och Nybo skola förväntas minska elevunderlaget med 36 procent från nivån läsåret 2025/2026

5

Kostnadsframskrivning vid nollscenario

Kostnadsframskrivning för grundskola och förskoleklass

Metod för framskrivning

Som grund i framskrivningen har vi antagit att Ljusdal kommun till viss del lyckas anpassa kostnaderna inom grundskolan utifrån det vikande elevunderlaget. Kostnadskopplingen mellan antalet elever och kostnad varierar dock mellan olika utgiftsdelar. Vi antar att kostnadskopplingen är densamma inom förskoleklass och årskurs 1-9.

Vi har antagit en anpassningsgrad på 100 procent avseende läromedel. Med detta menas att den samlade kostnaden för läromedel minskar med takten som elevunderlaget minskar, det vill säga en minskning i elevunderlaget med 10 procent innebär en samlad kostnadsminskning för läromedel med 10 procent. Resultatet av detta blir att kostnaden per elev för läromedel antas vara konstant, oavsett hur stor elevunderlaget är.

För pedagogisk personal har vi antagit en anpassningsgrad på 85 procent. Om elevunderlaget minskar med 10 procent minskar antas de samlade kostnaderna för pedagogisk personal minska med 8,5 procent. Detta bygger på antaganden om att finns tröskeleffekter, vilket innebär att kostnaden inte kan anpassas proportionellt när elevunderlaget minskar, utan först när en viss nivå passeras. Så länge minskningen är liten behöver skolan behålla samma antal lärare för att täcka undervisningen, och kostnaden ligger kvar. Först när elevantalet minskat tillräckligt mycket kan en hel tjänst tas bort, vilket gör att kostnaderna minskar i steg snarare än jämnt.

Skolskjutsen antas ha en anpassningsgrad på 75 procent. Det finns elever i samtliga skolor i kommunen som åker med skolskjuts, och eleverna i Nybo är beroende av skolskjuts. Denna är svårare att kostnadsanpassa vid minskade elevunderlag. Kostnaderna för elever som åker med linjetrafik minskar dock i takt med att antalet elever blir färre, då detta innebär minskade kostnader för busskort.

Vidare antar vi en anpassningsgrad på 75 procent för övrig personal, som t.ex. inkluderar modersmålslärare, SYV, elevassistenter och elevhälsopersonal, och 75 procent anpassningsgrad sett till övriga kostnader. Detta kan betraktas som en god omställningsförmåga efter elevunderlagets storlek och kräver kontinuerliga effektiviseringsåtgärder. Slutligen antar vi en anpassningsgrad på 0 procent för lokaler inkl. underhåll, vilka inte påverkas så länge den fysiska skolstrukturen inte förändras.

I framskrivningen i löpande priser tillämpar vi SKR:s prisuppräkning för arbetskraftskostnad och för övrig förbrukning (PKV-index) fram till 2029. För perioden 2030-2040 har vi utgått från ett genomsnitt under perioden 2025-2029. Samtliga kostnadsframskrivningar är i löpande priser.

Grundskolans utgiftsdelar och kostnadsanpassning till antal elever

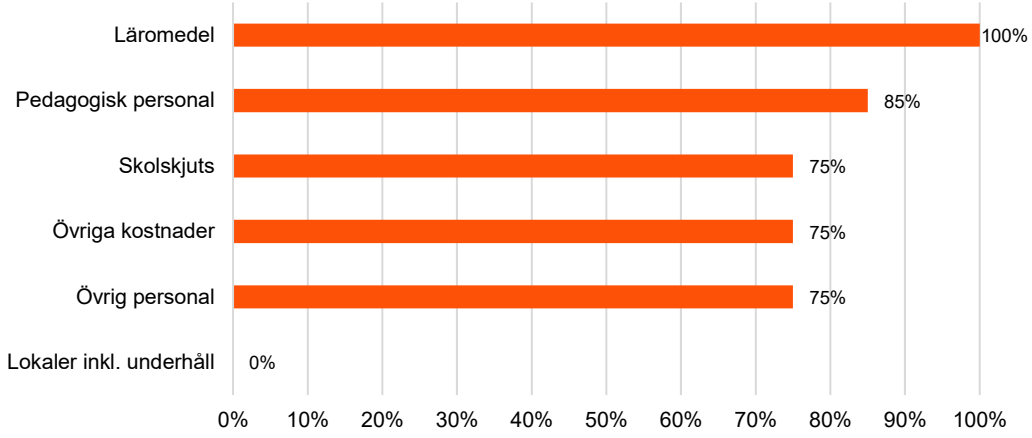

Indexuppräkning löpande priser 2026-2040

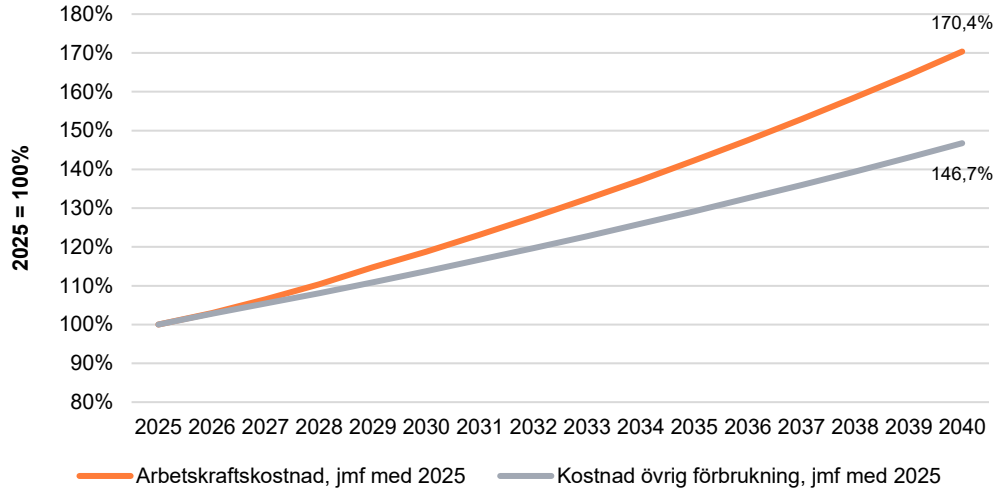

Kostnader för planerat underhåll och funktionell lärmiljö

Tabellen nedan sammanfattar investeringsutgifter för Ljusdals skolor enligt Ensolutions skolstrukturutredning från 2024 (nollscenario, det vill säga oförändrad skolstruktur). Varje skolas investeringsbehov redovisas uppdelat på funktionell lärmiljö respektive underhåll/renovering, baserat på identifierade brister i ändamålsenliga lärmiljöer och omfattande underhållsbehov i det befintliga lokalbeståndet.

Investeringsutgiften avseende underhåll har räknats upp med 4,0 procent, i samråd med Sektor Fastighet.

I tabellen framgår den samlade totala investeringsutgiften per skola samt en beräknad årlig kostnad, utifrån antagandet om 30 års avskrivning. Beräkningarna är schablonartade och framtagna på aggregerad nivå – sannolikt krävs omfattande investeringar för att vidmakthålla nuvarande skolstruktur utan strukturella förändringar.

Den årliga kostnaden för funktionell lärmiljö och underhåll läggs till från prognosåret 2026 och framåt och räknas upp med PKV-index övrig förbrukning.

På nästkommande tre sidor kostnadsprognosen för nollscenariot, det vill säga att skolstrukturen behålls oförändrad. Först redovisas kostnaden totalt per grundskola, sedan per kostnadsslag och elev och slutligen per elev och skolenhet. Kostnadsslagen är uppdelade i personal (både pedagogisk och övrig personal), lokaler inklusive underhåll samt övriga kostnader (läromedel, skolskjuts och övriga kostnader).

	Investeringsutgift Funktionell lärmiljö	**Investeringsutgift** Underhåll	**Total investeringsutgift**	**Årlig kostnad** (avskr. 30 år)
Färila skola	*Uppgift saknas*			
Gärdeåsskolan	7 872 000	10 898 160	18 770 160	**625 672**
Järvsö skola F-9 (inkl. Nybo skola)	8 170 000	24 104 080	32 274 080	**1 075 803**
Los skola	6 821 000	6 973 200	13 794 200	**459 807**
Stenhamreskolan	7 283 000	33 562 880	40 845 880	**1 361 529**
Tallåsens skola	15 372 000	3 981 120	19 353 120	**645 104**
Totalt	**45 518 000**	**79 519 440**	**125 037 440**	**4 167 915**

Kostnadsprognos för F-9 vid nollscenario

2026-2040, per grundskola

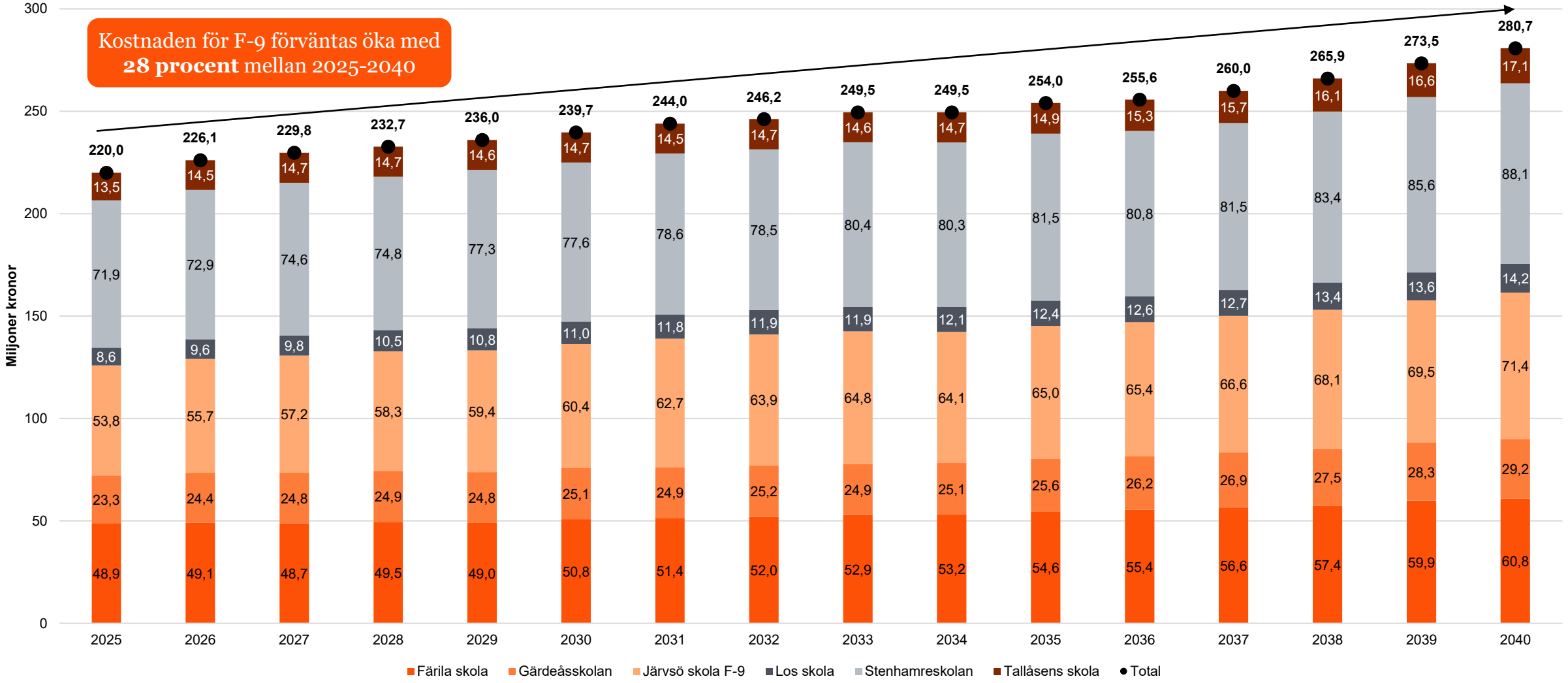

Kostnadsprognos för F-9 vid nollscenario

2026-2040, kostnadsslag per elev

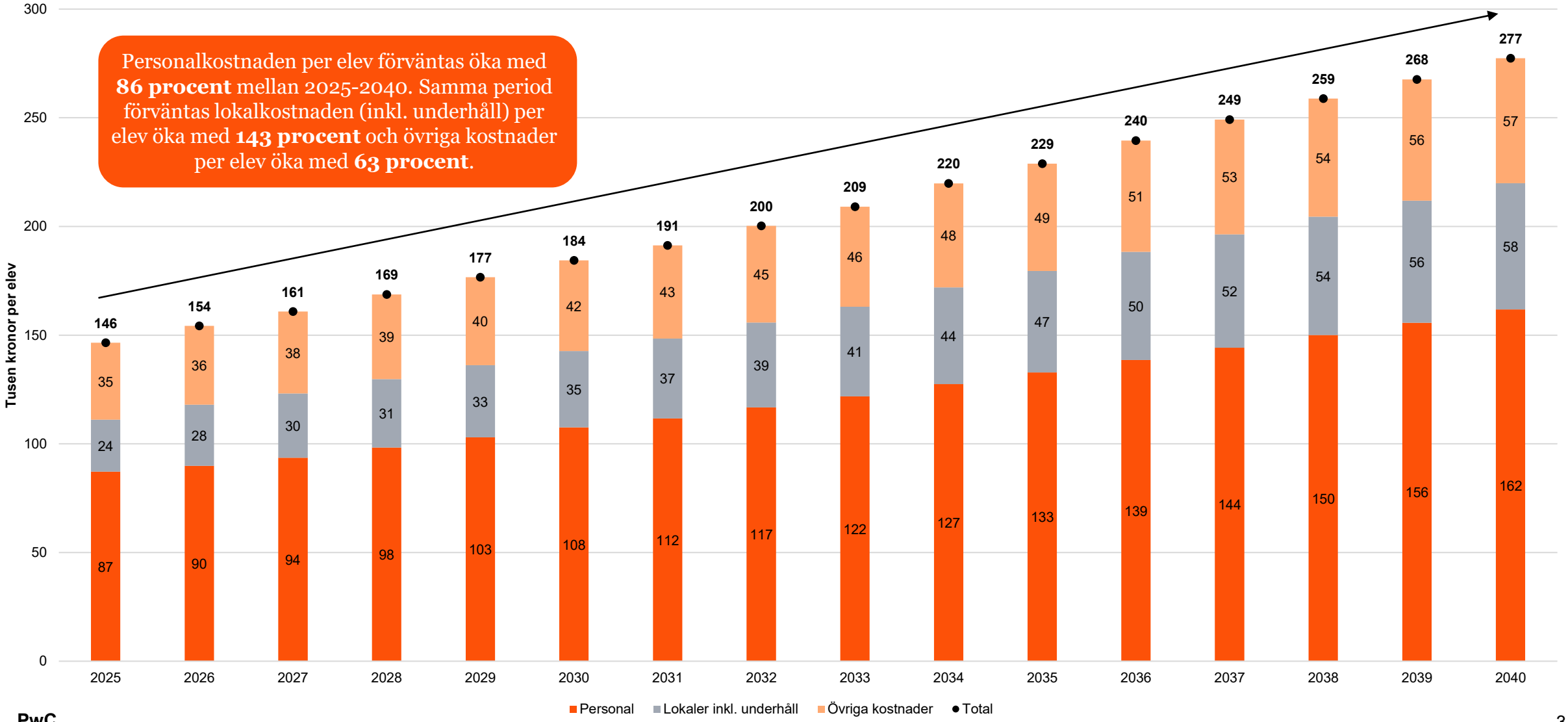

Kostnadsprognos för F-9 vid nollscenario

2026-2040, kostnad per elev och grundskola

Kostnaden per elev förväntas öka med i genomsnitt **89 procent** mellan 2025-2040. Störst ökningarna förväntas på Tallåsens skola och Gärdeåsskola med 95,2 procent.

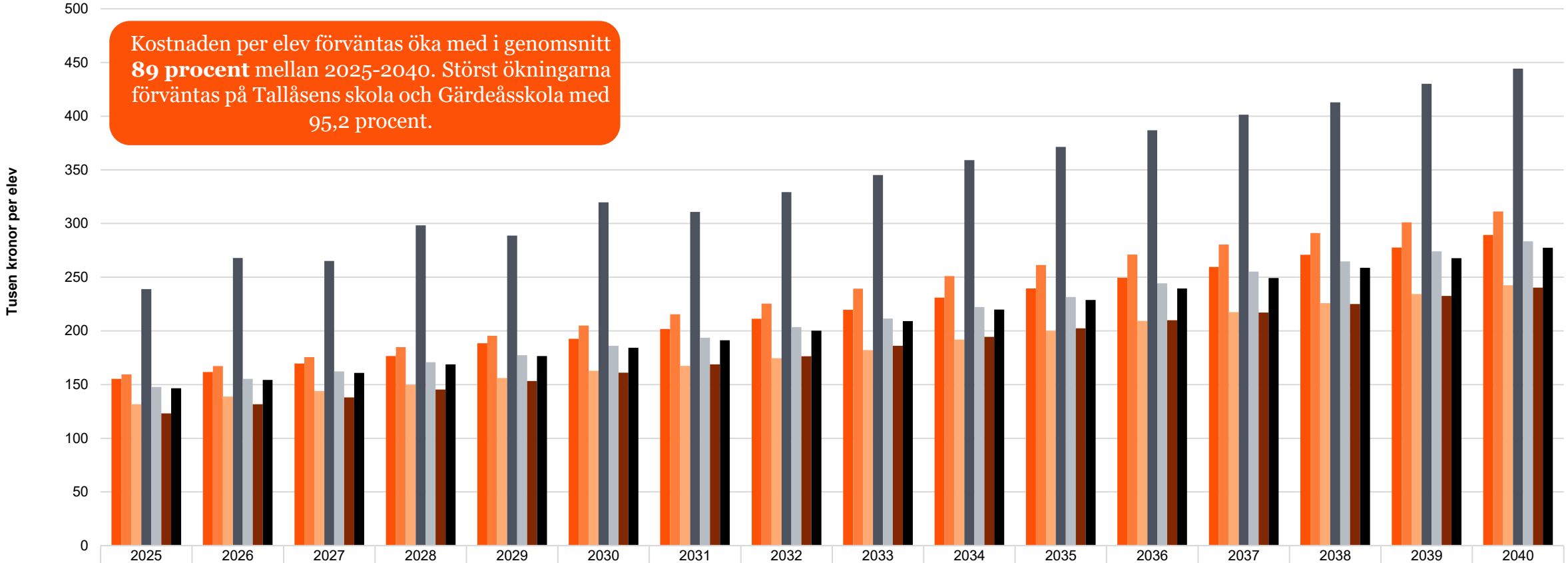

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Färila skola	155	162	170	176	189	193	202	211	220	231	240	250	260	271	278	289
Gärdeåsskolan	159	167	175	185	195	205	215	225	239	251	261	271	280	291	301	311
Järvsö skola F-9	132	139	144	150	156	163	167	175	182	192	200	209	218	226	234	242
Los skola	239	268	265	298	289	320	311	329	345	359	371	387	401	413	430	444
Stenhamreskolan	148	155	162	171	177	186	194	204	212	222	232	244	255	265	274	283
Tallåsens skola	123	132	138	145	153	161	169	176	186	195	202	210	217	225	232	240
Hela kommunen	146	154	161	169	177	184	191	200	209	220	229	240	249	259	268	277

Sammanfattning av kostnadsframskrivning vid nollscenario

- Vid en framskrivning av kostnader vid nollscenariot (bibehållen skolstruktur) visar analysen att kostnaderna inte kan minska i samma takt som elevunderlaget. Detta beror på att olika kostnadsslag har olika grad av anpassningsbarhet, där framför allt lokalkostnader är fasta medan exempelvis läromedel antas vara fullt rörliga. Sammantaget innebär detta att kostnadsanpassningen är ofullständig trots minskande elevvolymer.

- Personalkostnader, som utgör en stor del av verksamheten, antas endast kunna anpassas till cirka 85 procent av förändringen i elevunderlaget. Detta speglar både behovet av en miniminivå av bemanning och förekomsten av tröskeleffekter. Övriga kostnader, såsom skolskjuts och stödresurser, har en ännu lägre anpassningsgrad, medan lokalkostnader i praktiken inte minskar alls så länge strukturen består.

- Trots att elevantalet minskar kraftigt innebär detta att den totala kostnaden för grundskolan ändå ökar över tid, till följd av prisuppräkningar och kvarvarande fasta kostnader. Fram till 2040 beräknas den totala kostnaden öka med cirka 28 procent, samtidigt som kostnaden per elev ökar med 89 procent.

- En central förklaring är att lokalkostnader och underhåll fördelas på färre elever, vilket driver en kraftig ökning av kostnaden per elev, särskilt i mindre enheter. Därtill tillkommer betydande investerings- och underhållsbehov i fastighetsbeståndet, vilket ytterligare förstärker kostnadstrycket i nollscenariot.

- Sammanfattningsvis visar kapitlet att en oförändrad skolstruktur, trots viss kostnadsanpassning, leder till en successivt försämrad kostnadseffektivitet och en kraftigt ökande kostnad per elev. Detta innebär att nollscenariot är ekonomiskt svårt att upprätthålla på lång sikt utan strukturella förändringar.

28 %

Trots det minskande elevunderlag beräknas den totala kostnaden öka med 28 procent fram till 2040, vilket förklaras av prisuppräkning och fasta kostnader som innebär att verksamheten inte kan anpassa sig fullt ut till volymminskningen

89 %

Kostnaden per elev beräknas öka med 89 procent till 2040

143 %

Lokalkostnaden per elev beräknas öka med 143 procent till 2040, vilket är den enskilt största ökningen bland kostnadsslagen

6

Kostnadsframskrivning vid alternativscenario

Beskrivning av alternativscenario i Ljusdals kommun

I detta kapitlet gör vi plats- och kostnadsberäkningar av en alternativ skolstruktur i Ljusdals kommun. Detta inkluderar avveckling av tre skolor (Tallåsens skola F-6, Nybo skola F-3 och Gärdeåsskolan F-6) samt delvis avveckling av Los skola genom omflytt av åk 4-9 till Färila skola. Eleverna på Tallåsens skola F-6 och Gärdeåsskolan F-6 antas i scenariot omflyttas till Stenhamreskolan F-9, eleverna i Nybo skola F-3 antas omflyttas till Järvsö skola F-9 och eleverna i årskurs 4-9 i Los skola antas omflyttas till Färila skola F-6.

Omflyttningen av elever beräknas ske året efter planerad åtgärd i alternativscenariot. Beräkningen av elevunderlaget på enhetsnivå görs på samma sätt som i nollscenariot (fristående enheter antas fylla sina platser).

Alternativscenariot enligt nedan struktur för åtgärd har gjorts med utgång i dagens kostnader per elev och grundskoleenhet, fördelade på olika kostnadstyper. På nästkommande sida redovisas vilka kostnadskonsekvenser som ligger till grund för beräkningen. Beräkningen har genomförts av PwC och antaganden har kvalitetssäkrats i samråd med Sektor Lärande och Sektor Fastighet.

Efter redogörelsen av metoden för att beräkna kostnadskonsekvenser följer först en redogörelse av elevprognosen på enhetsnivå samt skillnaden mot nollscenariot. Slutligen redovisas kostnadsprognosen totalt per grundskola, per kostnadsslag och elev samt per elev och skolenhet.

Skolenhet	Åtgärd	Aktuellt år	Förändring vid åtgärd
Färila skola F-6			
Gärdeåsskolan F-6	Avveckling	2031	Flytt till Stenhamreskolan
Järvsö skola åk 4-9			
Nybo skola F-3	Avveckling	2028	Flytt till Järvsö skola (F-9)
Los skola F-9	Avveckling Åk 4-9	2028	Flytt Åk 4-9 till Färila Skola
Stenhamreskolan F-9			
Tallåsens skola F-6	Avveckling	2027	Flytt till Stenhamreskolan

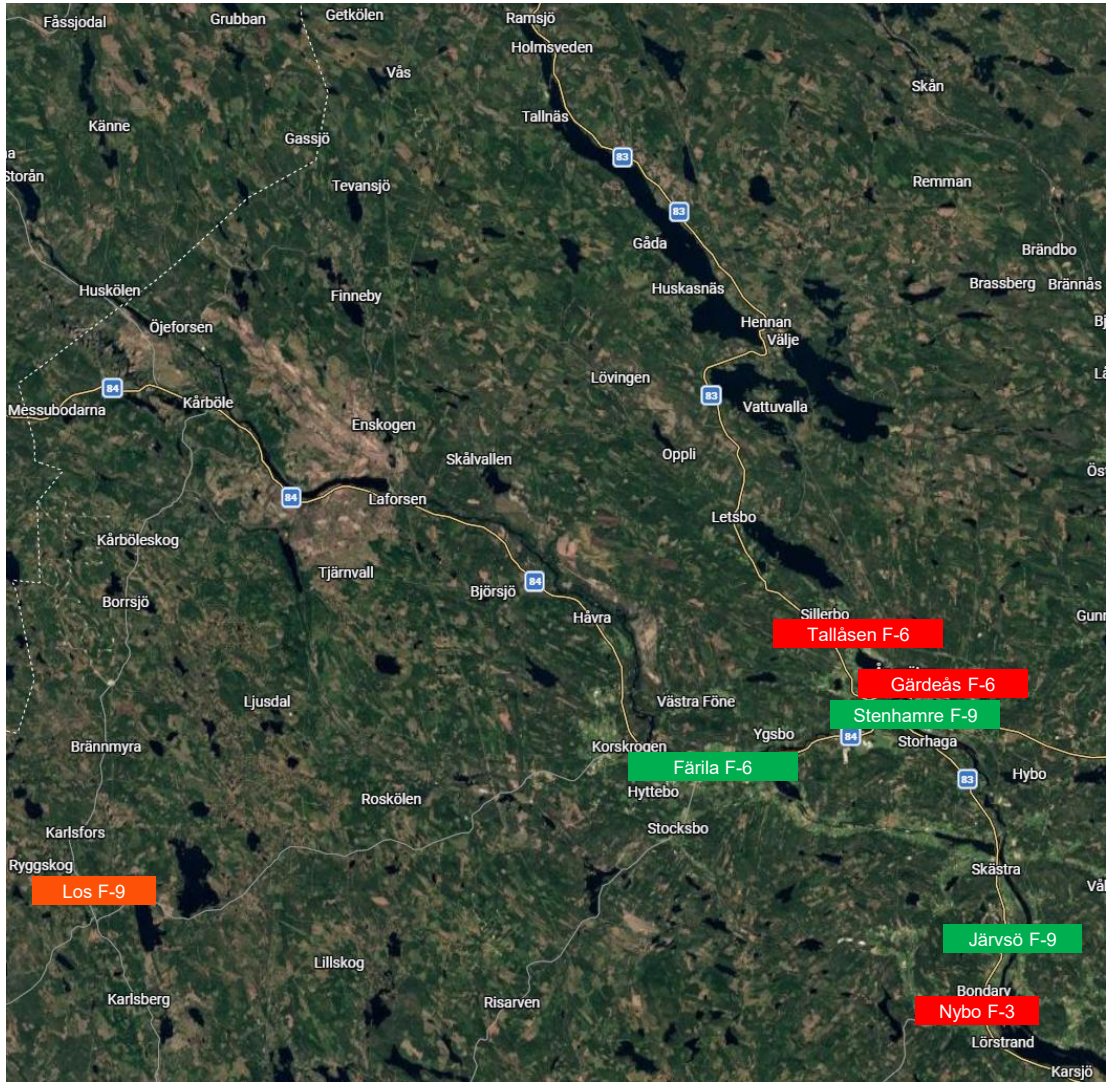

Bedömning av kostnadspåverkan på grundskoleverksamheten

Metod för att beräkna kostnadskonsekvenser av alternativscenariot

Justering från dagens skolstruktur	Typ av kostnad	Beskrivning av kostnadspåverkan
Tallåsens skola F-6 Avveckling 2027 Omflytt till Stenhamre skola F-9	Pedagogisk personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev (årskursjusterat) på Stenhamre skola från 2028, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Övrig personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Stenhamre skola från 2028, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Läromedel	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Stenhamre skola från 2028.
	Lokaler inkl. underhåll	Kostnader för lokalerna på Tallåsens skola upphör från 2028, inkluderat planerade underhållskostnader.
	Skjolskjuts	Kostnader för skolskjuts påverkas inte.
	Övriga kostnader	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Stenhamre skola från 2028, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
Nybo skola F-3 Avveckling 2028 Omflytt till Järvsö skola F-9	Pedagogisk personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev (årskursjusterat) på Järvsö skola från 2029, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Övrig personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Järvsö skola från 2029, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Läromedel	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Järvsö skola från 2029.
	Lokaler inkl. underhåll	Kostnader för lokalerna på Nybo skola upphör från 2029, inkluderat planerade underhållskostnader.
	Skjolskjuts	Kostnader för skolskjuts påverkas inte.
	Övriga kostnader	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Järvsö skola från 2029, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
Los skola Åk 4-9 Avveckling 2028 Omflytt åk 4-9 till Färila skola F-9	Pedagogisk personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Färila skola från 2029, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Övrig personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Färila skola från 2029, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Läromedel	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Färila skola från 2029, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Lokaler inkl. underhåll	Kostnader för lokalerna på Los skola blir oförändrade. Ingen besparing.
	Skjolskjuts	Kostnader för skolskjuts påverkas inte.
	Övriga kostnader	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Färila skola från 2029, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
Gärdeåsskolan F-6 Avveckling 2031 Omflytt till Stenhamre skola F-9	Pedagogisk personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev (årskursjusterat) på Stenhamre skola från 2032, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Övrig personal	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Stenhamre skola från 2032, inkluderat effekt för stordriftsfördel.
	Läromedel	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Stenhamre skola från 2032.
	Lokaler inkl. underhåll	Kostnader för lokalerna på Gärdeåsskolan upphör från 2032, inkluderat planerade underhållskostnader.
	Skjolskjuts	Kostnader för skolskjuts påverkas inte.
	Övriga kostnader	Kostnad per elev upptas av rådande kostnadsnivå per elev på Stenhamre skola från 2032, inkluderat effekt för stordriftsfördel.

Prognos för antal elever på kommunala grundskolor, alternativscenario

2026-2040

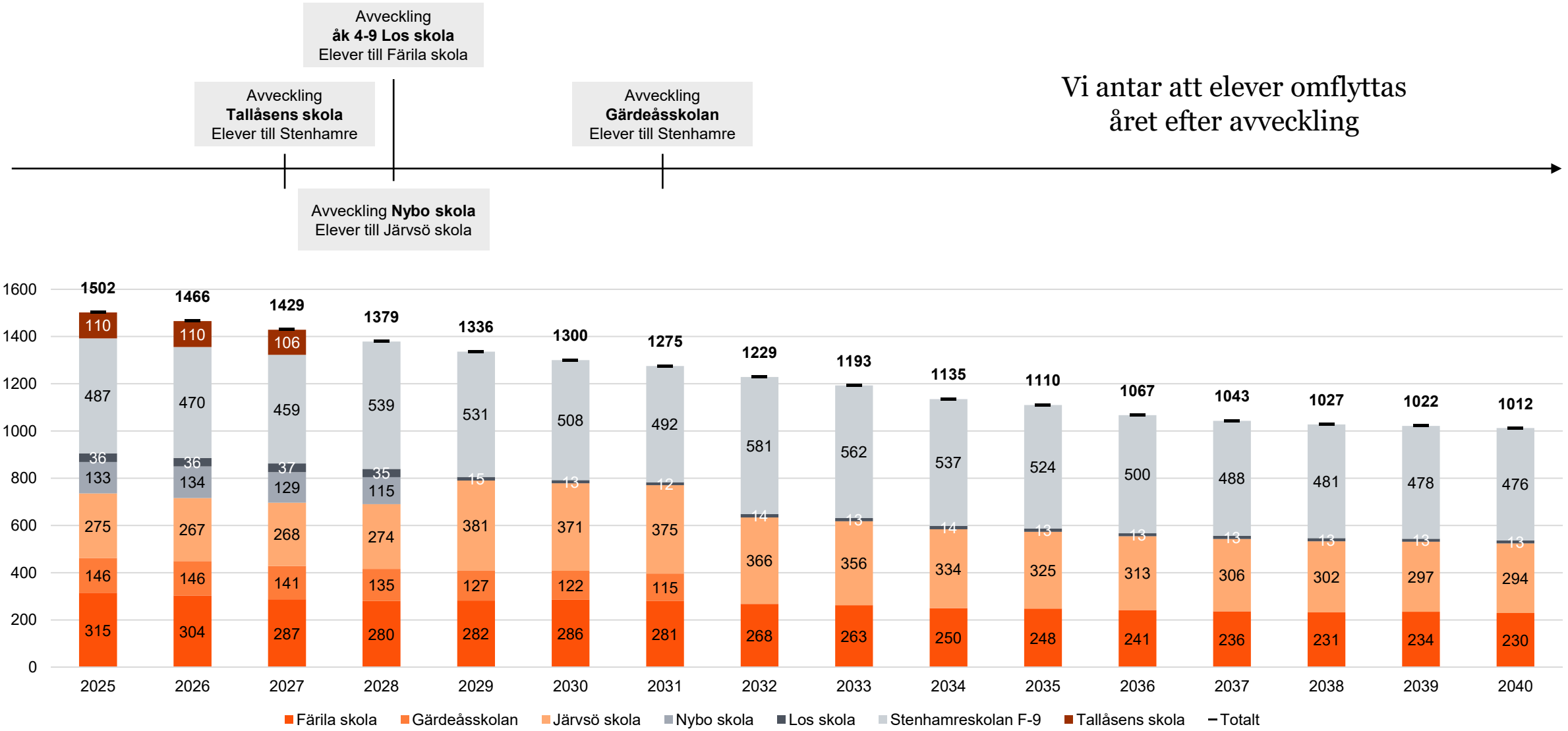

Skillnad i antal elever per grundskola, alternativscenario

2026-2040 i jämförelse med nollscenario

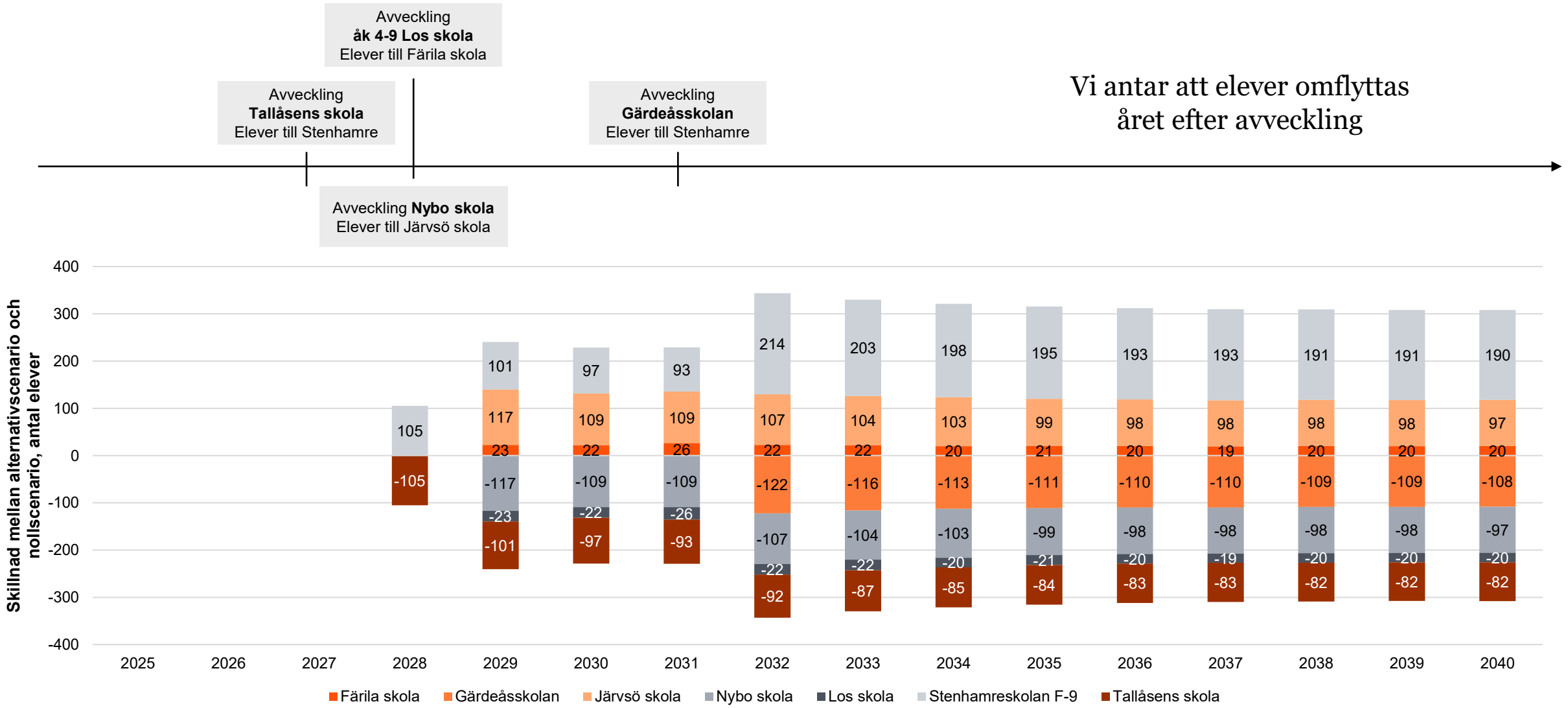

Kostnadsprognos för F-9 vid alternativscenario

2026-2040, per grundskola

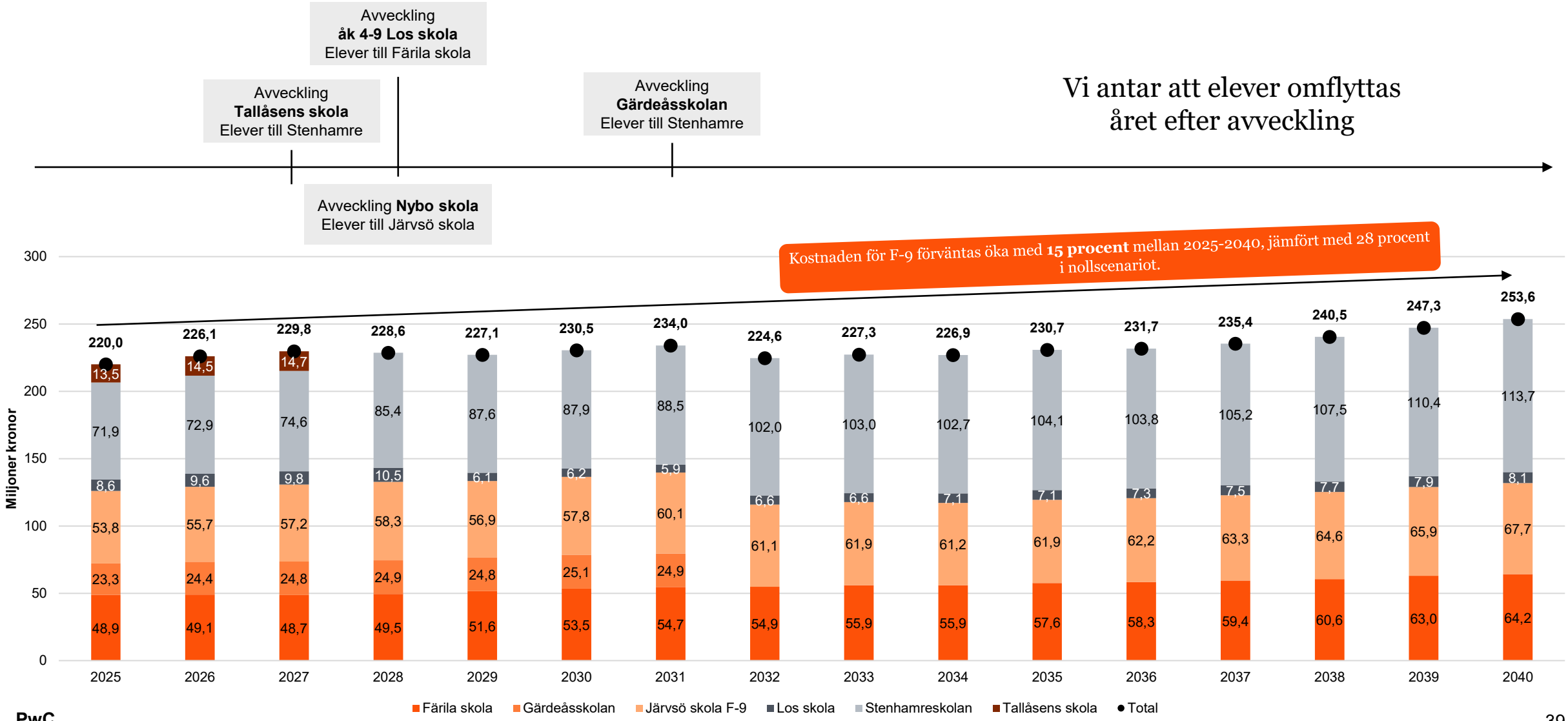

Kostnadsprognos för F-9 vid alternativscenario

2026-2040, kostnadsslag per elev

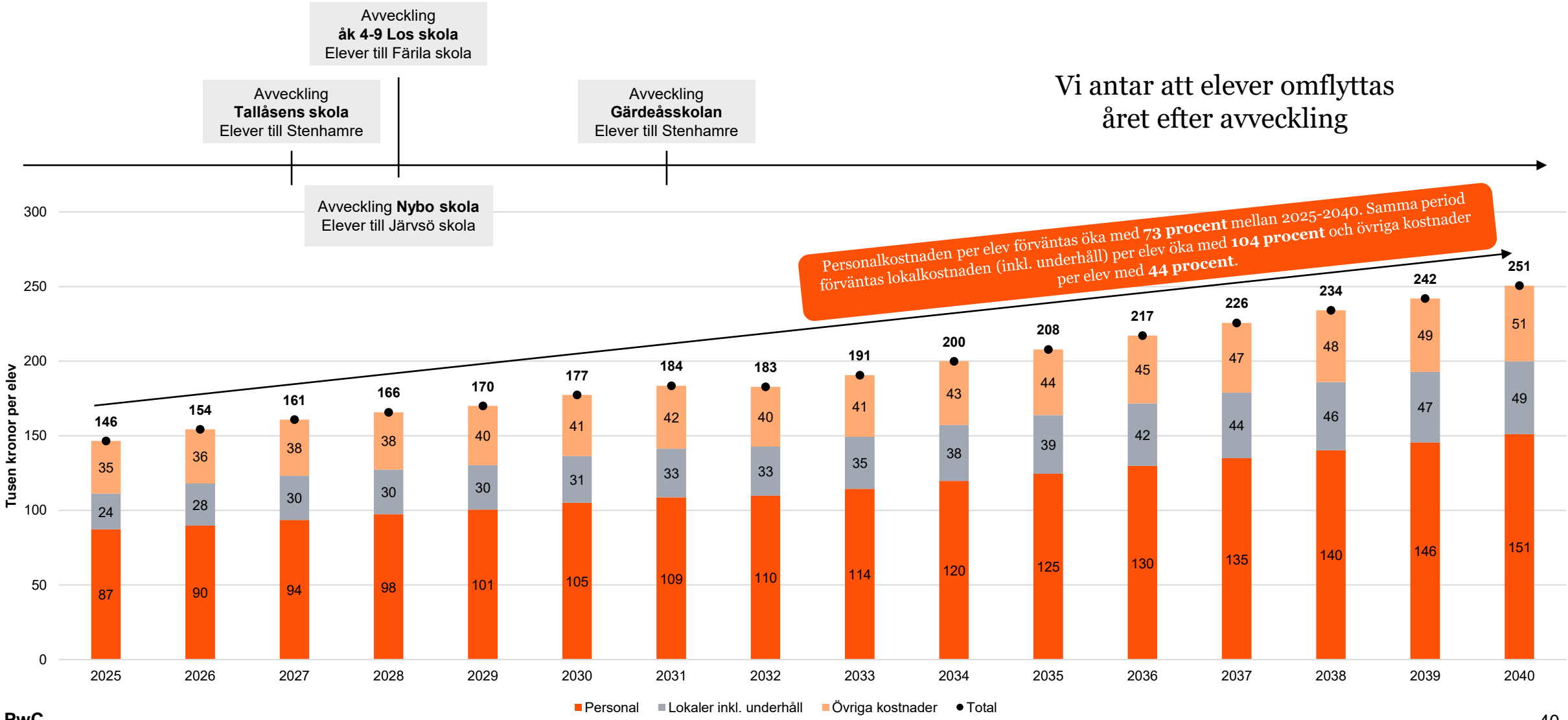

Kostnadsprognos för F-9 vid alternativscenario

2026-2040, kostnad per elev och grundskola

Kostnaden per elev förväntas öka med i genomsnitt **71 procent** mellan 2025-2040. Störst ökningarna förväntas på Los skola med 171 procent följt av Färila skola med 80 procent.

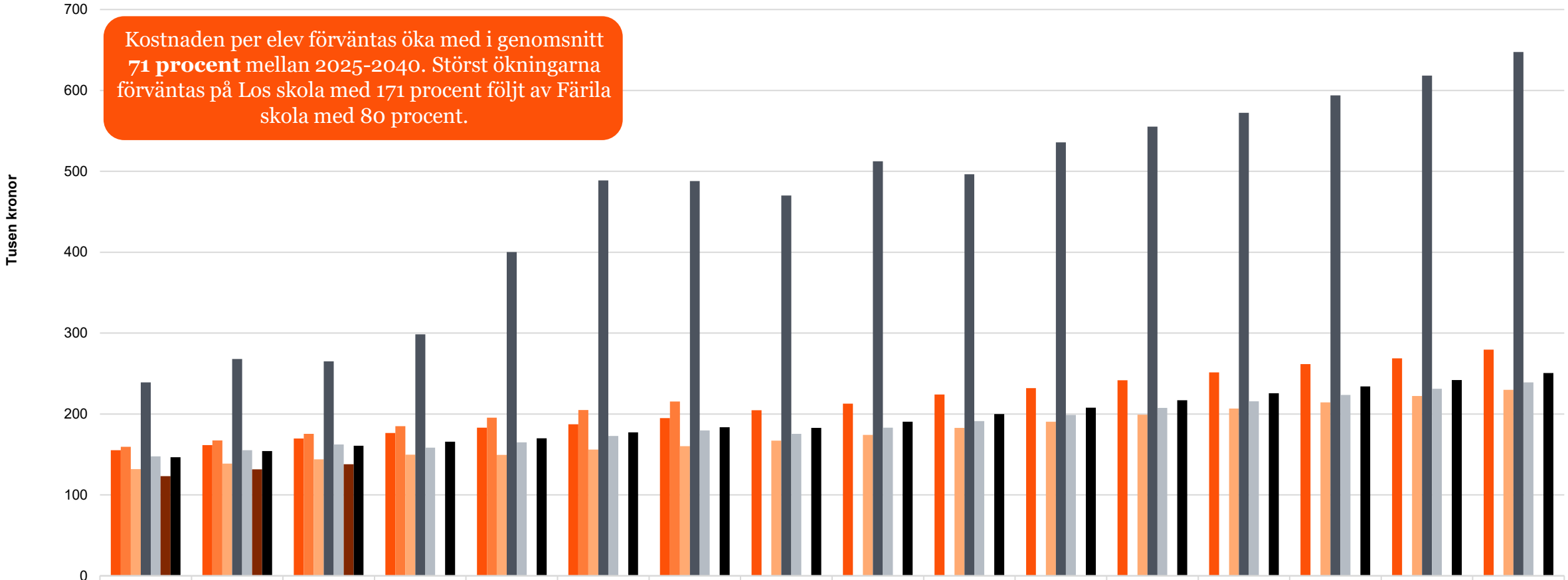

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Färila skola	155	162	170	176	183	187	195	205	213	224	232	242	251	262	269	280
Gärdeåsskolan	159	167	175	185	195	205	215	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Järvsö skola F-9	132	139	144	150	150	156	160	167	174	183	191	199	207	214	222	230
Los skola	239	268	265	298	400	489	488	470	512	496	536	555	572	594	618	647
Stenhamreskolan	148	155	162	158	165	173	180	176	183	191	199	208	216	223	231	239
Tallåsens skola	123	132	138	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	146	154	161	166	170	177	184	183	191	200	208	217	226	234	242	251

Sammanfattning av kostnadsframskrivning vid alternativscenario

- I alternativscenariot, där skolstrukturen förändras genom avveckling av mindre enheter och omfördelning av elever, visar kostnadsframskrivningen att verksamheten kan anpassas mer effektivt till det minskande elevunderlaget. Genom att koncentrera elever till större enheter uppnås bättre kapacitetsutnyttjande och tydliga stordriftsfördelar gällande bemanning och schemaläggning.

- Kostnadsutvecklingen dämpas jämfört med nollscenariot, även om kostnaderna fortfarande ökar över tid till följd av prisuppräkningar och kvarvarande fasta kostnader. Den totala kostnaden för grundskolan ökar i detta scenario, men i en lägre takt än vid bibehållen struktur, vilket innebär en mer hållbar utveckling över perioden.

- Kostnaden per elev fortsätter att öka, men betydligt långsammare än i nollscenariot. Den genomsnittliga ökningen uppgår till cirka 71 procent fram till 2040, vilket tydligt understiger motsvarande ökning vid oförändrad struktur. Detta visar att strukturella förändringar har en direkt effekt på kostnadseffektiviteten, även om de inte helt kan motverka effekten av minskande elevunderlag.

- En viktig drivkraft bakom förbättringen är att lokalkostnader kan reduceras när skolor avvecklas, vilket inte är möjligt i nollscenariot. Detta innebär att kostnadsbasen blir mer rörlig och bättre anpassad till elevutvecklingen. Samtidigt har vi antagit att elevernas kostnader övertas av mottagande skolor till en lägre kostnad per elev, vilket förstärker effekten av stordrift, särskilt inom pedagogisk och övrig personal.

- Samtidigt kvarstår vissa kostnadsutmaningar. Exempelvis påverkas skolskjutskostnader i begränsad utsträckning, och i vissa fall kvarstår lokalkostnader även efter förändringar, vilket dämpar den totala besparingspotentialen. Detta innebär att även i alternativscenariot krävs fortsatt aktiv kostnadsstyrning för att hantera den långsiktiga utvecklingen.

- Sammanfattningsvis visar kapitlet att en förändrad skolstruktur medför en tydligt förbättrad kostnadsutveckling jämfört med nollscenariot. Genom att minska överkapacitet och utnyttja stordriftsfördelar kan kommunen dämpa kostnadsökningen och stärka den långsiktiga ekonomiska hållbarheten, även om kostnaderna fortsatt ökar i absoluta termer.

15 %

Trots det minskande elevunderlag beräknas den totala kostnaden öka med 15 procent fram till 2040, vilket är lägre än i nollscenariot eftersom stordriftsfördelar kan erhållas och lokalkostnaden minskar

71 %

Kostnaden per elev beräknas öka med 71 procent till 2040

104 %

Lokalkostnaden per elev beräknas öka med 104 procent till 2040, vilket är en lägre utveckling än i nollscenariot

7

Jämförelser av nollscenario och alternativscenario

Kostnadsminskning per elev närmare 10 procent i alternativscenariot

Alternativscenariot visar att kostnadsutvecklingen kan dämpas genom att anpassa skolstrukturen till ett minskande elevunderlag. Genom avveckling av mindre enheter och omfördelning av elever till större skolor uppstår bättre kapacitetsutnyttjande, vilket ger lägre kostnad per elev jämfört med nollscenariot.

Kostnadsminskningen ökar successivt över tid och når -9,7 procent år 2040, vilket innebär att alternativscenariot ger en tydlig dämpning av kostnadsnivån per elev. Besparingen är relativt begränsad i början, men växer i takt med att strukturförändringar slår igenom.

Analysen visar också att besparingen är brett fördelad över flera kostnadsslag. Ungefär lika stora delar kommer från personalkostnader och lokalkostnader, medan övriga kostnader står för en mindre del. Relativt sett står dock lokalkostnadsbesparing för den högsta andelen av besparingar.

En viktig slutsats är att lokalkostnader får en större relativ betydelse i besparingen än i dagens kostnadsstruktur. Detta beror på att avveckling av skolor minskar fasta kostnader som annars skulle fördelas på färre elever. Sammantaget visar analysen att en anpassad skolstruktur kan ge en påtaglig men gradvis effekt på kostnadseffektiviteten, där besparingen per elev växer över tid och kulminerar på knappt 10 procent. **Det bör dock understrykas att den beräknade effekten bör säkerställas i verkligheten, annars blir besparingen endast teoretisk.**

På nästa sida redovisas effekten på enhetsnivå i kostnad per elev.

Kostnad per elev – skillnad mellan alternativscenario och nollscenario

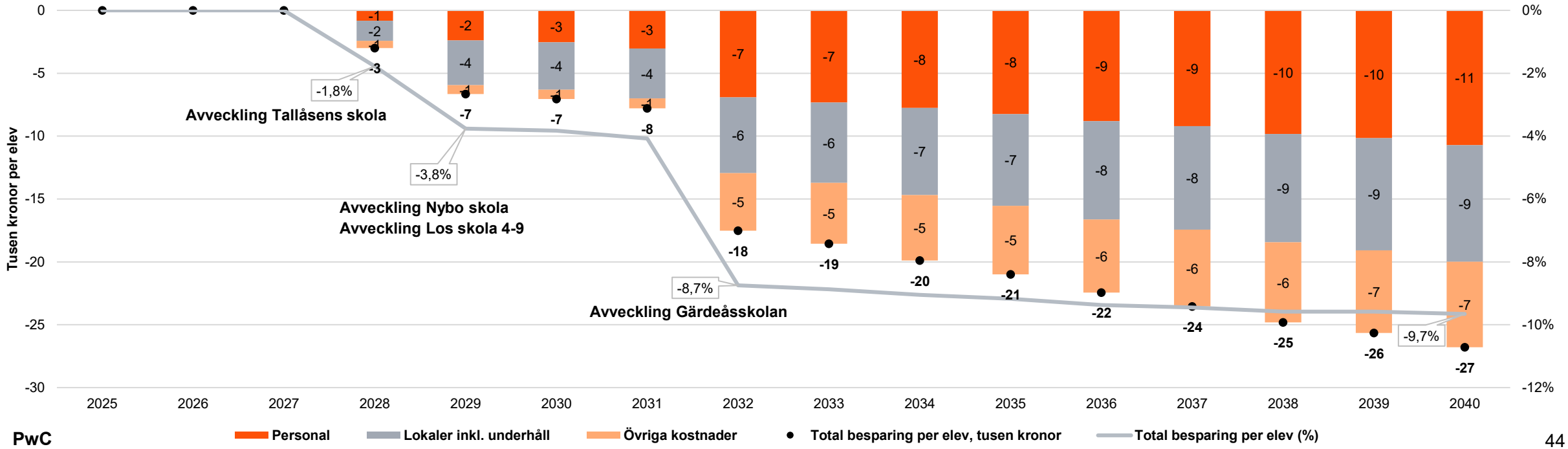

Jämförelse kostnad per elev per grundskola

2025-2040, skillnad mellan alternativscenario och nollscenario

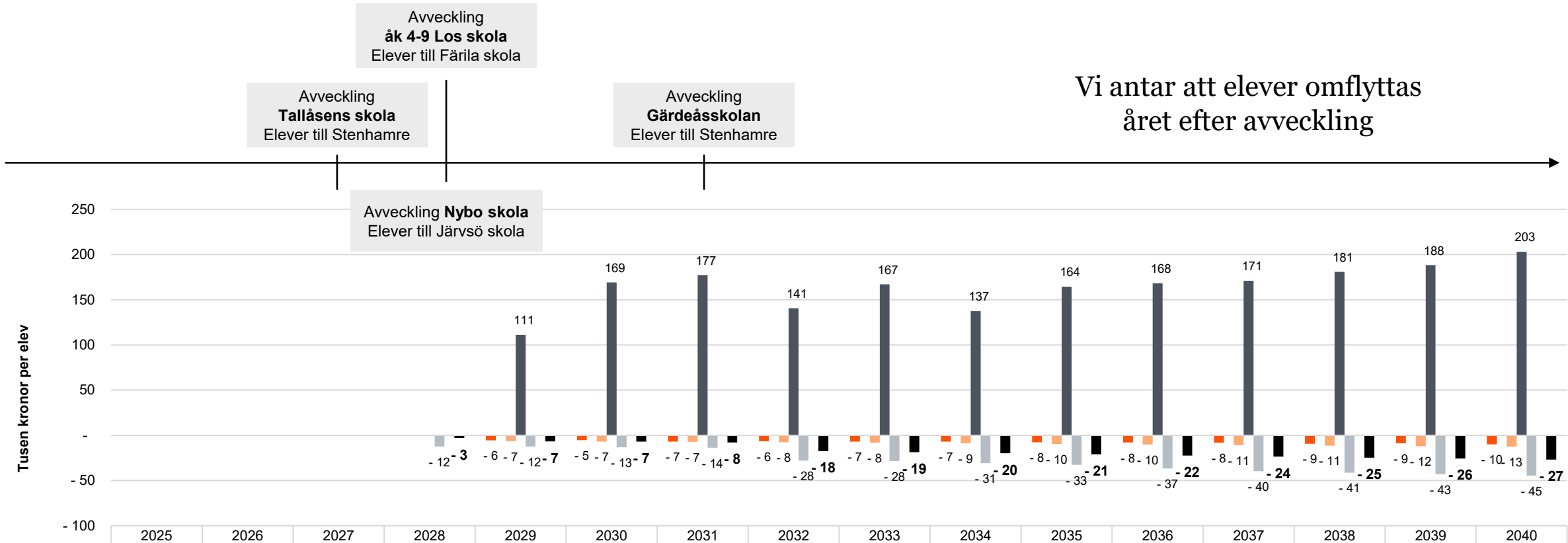

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Färila skola	-	-	-	-	- 6	- 5	- 7	- 6	- 7	- 7	- 8	- 8	- 8	- 9	- 9	- 10
Gärdeåsskolan	-	-	-	-	-	-	-									
Järvsö skola F-9	-	-	-	-	- 7	- 7	- 7	- 8	- 8	- 9	- 10	- 10	- 11	- 11	- 12	- 13
Los skola	-	-	-	-	111	169	177	141	167	137	164	168	171	181	188	203
Stenhamreskolan	-	-	-	- 12	- 12	- 13	- 14	- 28	- 28	- 31	- 33	- 37	- 40	- 41	- 43	- 45
Tallåsens skola	-	-	-													
Total	-	-	-	- 3	- 7	- 7	- 8	- 18	- 19	- 20	- 21	- 22	- 24	- 25	- 26	- 27

Slutsats – skillnader mellan olika scenarier

I kostnadsframskrivningen inom grundskolan har vi antagit att kommunen klarar att ställa om organisationen efter ett minskande elevunderlag. Detta kallar vi för kostnadsanpassning och innefattar exempelvis att lärare minskar med 8,5 procent när elevunderlaget minskar med 10 procent. Samma antagande har använts för att beräkna framtida kostnader vid en alternativ skolstruktur som inkluderar avvecklingar av vissa skolenheter.

Om kommunen inte lyckas ställa om grundskolans organisation i enlighet med avtagande elevunderlag, kan kostnaderna skrivas fram med prisuppräkningsindex (PKV). Detta betyder att samma antalet lärare, övrig personal och andra kostnadstyper framskrider på enligt dagens antal. Om anpassningen brister på detta sätt så beräknas kostnaden för grundskolan uppgå till 360 miljoner kronor 2040, en ökning med 63 procent jämfört med idag. Till höger redovisas effekten i skattekronor och miljoner kronor för dessa tre scenarion. Beräkningen är baserat på värdet av en skattekrona år 2040, utifrån SKR:s skatteintäktsprognos för Ljusdal.

Vi använder alternativscenariot som utgångspunkt, mot vilket den relativa skatteeffekten av de två scenarierna om bibehållen skolstruktur jämförs. I appendix redovisas kostnadsskillnad och skatteeffekt per år.

Kostnadsskillnad 2040 vid olika scenarier och skatteeffekt

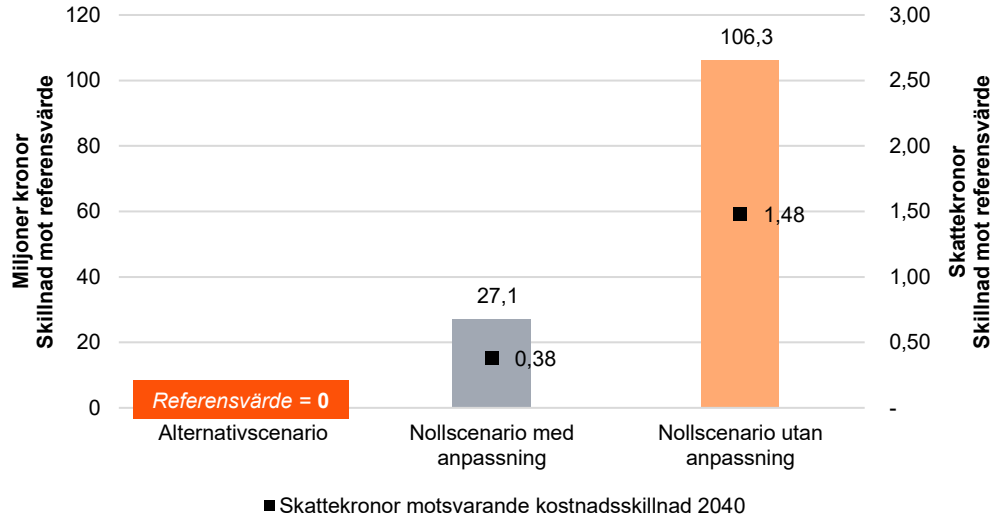

Samlad kostnad för grundskola F-9 vid olika scenarier för skolstruktur och anpassning efter elevunderlagets storlek

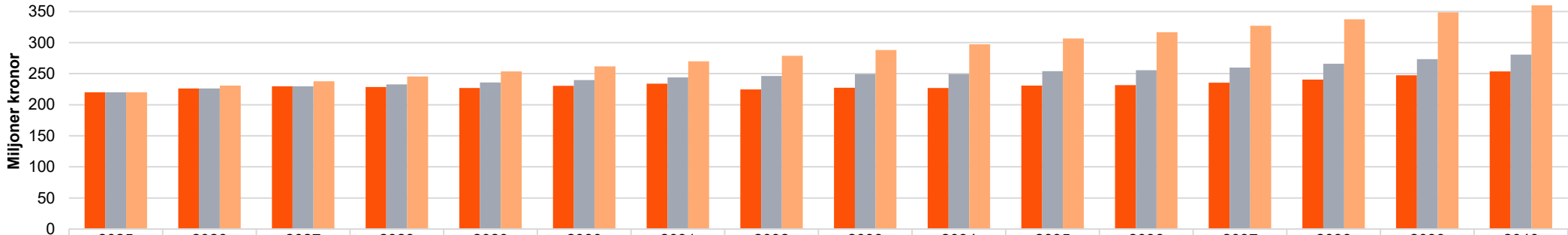

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Alternativscenario	220	226	230	229	227	230	234	225	227	227	231	232	235	240	247	254
Nollscenario med anpassning	220	226	230	233	236	240	244	246	249	249	254	256	260	266	273	281
Nollscenario utan anpassning	220	231	238	245	254	262	270	279	288	297	307	317	327	338	349	360

Sammanfattning av jämförelser av nollscenario och alternativscenario

- Jämförelsen mellan nollscenario och alternativscenario visar att skolstrukturen har en avgörande betydelse för den långsiktiga kostnadsutvecklingen. I nollscenariot, där nuvarande struktur bibehålls, ökar kostnaderna kraftigt trots minskande elevunderlag, vilket leder till en stark ökning av kostnad per elev. Detta beror främst på att lokaler och delar av organisationen inte kan anpassas i samma takt som elevvolymen minskar, vilket leder till en successivt försämrad kostnadseffektivitet.

- I alternativscenariot, där skolstrukturen anpassas genom avveckling av mindre enheter och omfördelning av elever, dämpas kostnadsutvecklingen. Genom bättre kapacitetsutnyttjande och stordriftsfördelar kan kostnader per elev hållas nere i förhållande till nollscenariot, även om kostnaderna fortsatt ökar i absoluta tal. Skillnaden blir särskilt tydlig över tid, där alternativscenariot ger en lägre kostnadsnivå och ett minskat skattetryck.

- Analysen visar också att effekten av strukturella förändringar förstärks när de kombineras med löpande kostnadsanpassning. Om kommunen inte lyckas anpassa verksamheten till det minskande elevunderlaget riskerar kostnaderna att öka kraftigt oavsett struktur, men med lägst kostnadsnivå i alternativscenariot.

- **Det bör understrykas att den beräknade besparingen i alternativscenariot behöver säkerställas i verkligheten, annars blir besparingen endast teoretisk.**

106 mnkr

Nollscenariot utan anpassning leder till en merkostnad om 106 mnkr år 2040 jämfört med alternativscenariot

1,48 kr

Nollscenariot utan anpassning motsvarar en kostnadsskillnad på 1,48 skattekronor jämfört med alternativscenariot

9,7 %

Skillnaden i kostnad per elev år 2040 mellan alternativscenario och nollscenariot

Konsekvenser av *Tid för undervisningsuppdraget*

Tid för undervisningsuppdraget

Beskrivning av lagförslaget och konsekvenser i Ljusdal

Utöver framskrivningen och scenarioanalysen har Ljusdals kommun ombett PwC analysera konsekvenser av den statliga utredningen *Tid för undervisningsuppdraget.*

Tid för undervisningsuppdraget **i korthet**
Lagförslaget "Tid för undervisningsuppdraget" (prop. 2025/26:196) innebär att lärarnas undervisningsuppdrag definieras tydligare och regleras i skollagen: det omfattar undervisning samt planering och uppföljning av undervisningen. Regeringen ska via föreskrifter bestämma hur mycket tid som ska avsättas för respektive del, vilket i praktiken betyder ett tak för undervisningstimmar per lärare och en garanterad minimitid för planering. Reformen syftar till att frigöra mer lärartid till undervisning och höja yrkets attraktivitet, bl.a. genom att minska administrativ börda (t.ex. färre obligatoriska utvecklingssamtal).

Ökat personalbehov & lärartäthet
Lagförslaget inför tak på lärarnas undervisningstid (ca 500-650 timmar per år) och minst lika mycket tid för planering. Det medför högre lärartäthet eftersom fler lärare behövs per elev för att täcka samma undervisningsvolym. Vid bedömning av hur mycket tid som ska planeras för undervisningsuppdraget ska det tas hänsyn tas till faktorer som**:**

- Elevgruppernas storlek,
- Antal elever som läraren regelbundet möter i undervisningen,
- Antal elever som är i behov av särskilt stöd.
- Ämnets karaktär,
- Andra omständigheter som är av betydelse för elever och lärare.

I nuläget är lärarnas undervisningstimmar inte nationellt reglerade, vilket har lett till en successiv ökning av schemalagd undervisning för lärare sedan 1995. Med förslagets tak sänks den årliga undervisningsmängden varje lärare får ha.

Reformens kostnadspåverkan
Reformen påverkar behovet av lärartjänster, under antagandet att det idag finns lärare med undervisningstid som överstiger den föreskrift som ges. Lärarlöner utgör huvudparten av grundskolans kostnader. En reglerad maximal undervisningstid per lärare innebär att fler lärare kan behöva anställas eller fler timmar köpas in (t. ex. via vikarier) för att ge samma totala undervisning som idag.

Även förstärkning av stödpersonal (t. ex. elevassistenter, administratörer eller rastvakter) kan bli aktuellt för att ta över uppgifter som lärare inte längre ska ägna sig åt (t. ex. ordningshållning på raster, dokumentation och admin).

Reformen kräver inte nya lokaler eller utrustning i direkt hänseende, men om fler lärare anställs kan det uppstå behov av fysiska arbetsplatser och utrustning för dem (t. ex. skrivbord, dator, licenser). Detta bedömer vi som relativt små kostnader per person, men ska likväl noteras.

Målnivåer med nya föreskriften och utgångsläget i Ljusdals kommun
Målnivå för maximal undervisningstid per lärare utifrån föreskriften kan uppskattas till ca. 600 timmar per år. Omräknat till undervisningstid per vecka, baserat på 38 undervisningsveckor, ger 947 minuter undervisning per lärare och vecka.

Idag är den genomsnittliga undervisningstiden 1 080 minuter per lärare och vecka i Ljusdals kommun, vilket alltså ligger över den föreslagna målnivån. På nästa sida redogör vi för kostnadskonsekvenser av detta.

Kostnadskonsekvenser av *Tid för undervisningsuppdraget*

Vad skulle kostnadskonsekvensen ha varit 2025 om taknivån för undervisningstid per lärare och vecka hade nåtts?

En minskning av undervisningstid per lärare från 1 080 minuter till 947 minuter skulle innebära ett behov av nästan 16 fler heltidstjänster

Detta under antagandet om oförändrad ambition gällande timplan i kommunen, som överstiger Skolverkets timplan (se appendix).

En genomsnittlig heltidstjänst för pedagogisk personal kostar 775 000 kronor (2025) i Ljusdals kommun (2025).

Detta är beräknat utifrån samlade kostnader för pedagogisk personal på 86,3 miljoner kronor 2025, dividerat med 111,3 heltidstjänster.

Den samlade kostnadskonsekvensen av *Tid för undervisning* för läsår 2025/2026 skulle ha uppgått till 12,2 miljoner kronor i ökade personalkostnader

Denna kostnadsuppskattning ger en indikation av vilka kostnadsökningar som kan förväntas kommande år, men i viss mån fallande givet det minskade elevunderlaget i kommunen.

På nästa sida redovisas lärarbehovet både utifrån den demografiska förändringen samt utifrån det tillkommande behovet av *Tid för undervisningsuppdraget.*

15,8
fler heltidstjänster för att möta målnivån om max 947 minuter undervisningstid per vecka.

X

775 000 kr
per heltidstjänst vilket var genomsnittet för pedagogisk personal 2025 i Ljusdals kommun.

=

12 224 000 kr
i ökade kostnader för pedagogisk personal 2025

Undervisningstid per lärare och vecka

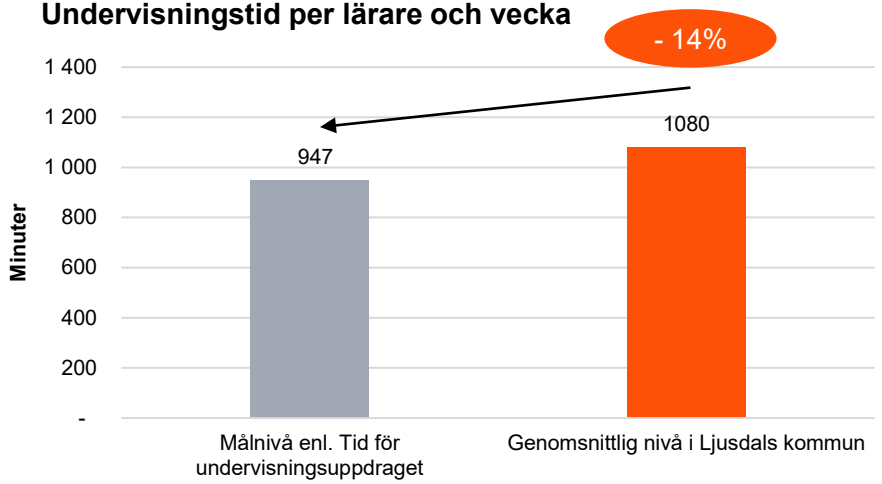

Konsekvens för behov av lärare för läsåret 2025/2026

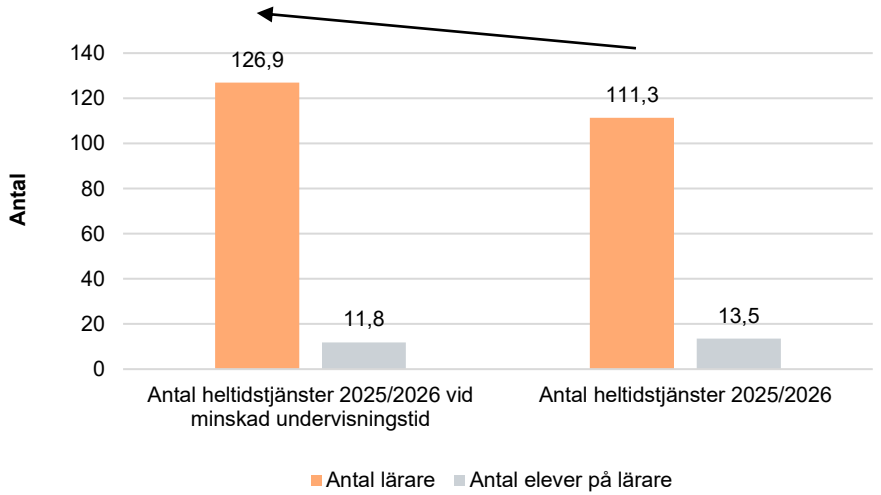

Konsekvenser av *Tid för undervisningsuppdraget*

Prognos 2026-2040 för ökat lärarbehov av *Tid för undervisningsuppdraget* vid anpassning till minskande elevunderlag

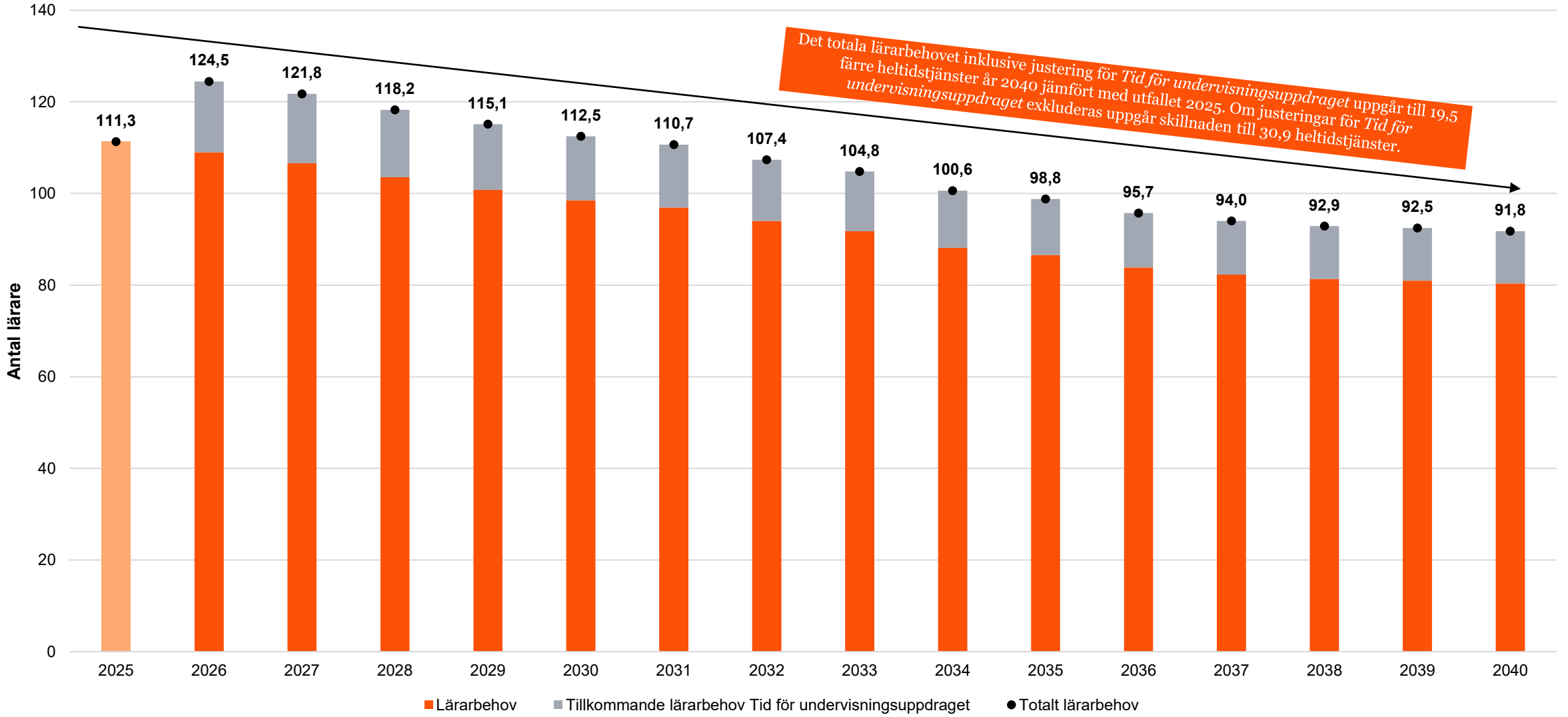

Kostnaden av fler behöriga lärare inom kommunala grundskolan

2025-2040, årliga kostnadskonsekvenser av att nå 74,4 procent behöriga lärare från 2026

Konsekvenserna av *Tid för undervisningsuppdraget* kan ses som en ambitionsnivåhöjning som delvis finansieras genom statsbidrag. Enligt Budgetpropositionen 2026 avsätts medel för andra halvåret 2027 och med helårseffekt från och med 2028. År 2028 motsvarar statsbidraget 4,5 miljoner kronor i Ljusdals kommun. Ett sätt att strategiskt arbeta med omställningen är att stärka andelen behöriga lärare.

Andelen behöriga lärare med lärarlegitimation uppgick till 63,1 procent under läsåret 2025/2026 i Ljusdals kommun.

Detta var 11,3 procentenheter under det viktade genomsnittet i riket på 74,4 procent. En omställning mot flera behöriga lärare till den genomsnittliga nivån i riket skulle innebära att flera av de lärartjänster som idag innehas av obehöriga lärare skulle ersättas av behöriga lärare. För 2026 beräknas detta uppgå till 14,1 lärartjänster.

Personalkostnaden för behöriga lärare är högre än för obehöriga lärare.

Enligt uppgifter från Ljusdals kommun är personalkostnaden för obehöriga lärare i genomsnitt 79 procent av kostnaden för behöriga lärare. En omställning mot fler behöriga lärare skulle därmed innebära direkta driftskostnadsökningar. I beräkningen av att gå från dagens nivå av behöriga lärare till genomsnittet för riket har vi inte tagit hänsyn till rekryteringsproblem, eller ökade rekryteringskostnader som följer av att rekrytera behöriga lärare jämfört med obehöriga lärare.

Kostnadseffekten av fler behöriga lärare växer, trots att behovet av antalet behöriga lärare minskar.

Vi har i beräkningen använt antagandet om att antalet lärare ställs om enligt faktor 85 procent när elevunderlaget minskar. Samma antagande har tillämpats i kostnadsframskrivningen. Trots att antalet lärare inte minskar i samma utsträckning som antalet elever, ser vi ändå ett minskat totalt behov av antalet lärare i kommunen. Samtidigt ökar personalkostnaden år för år (prisuppräkning enligt PKV) vilket gör att den totala kostnadseffekten av att gå mot fler behöriga lärare växer över tid, i löpande priser.

Lärarbehov och kostnadskonsekvens av att nå 74,4 procent behöriga lärare

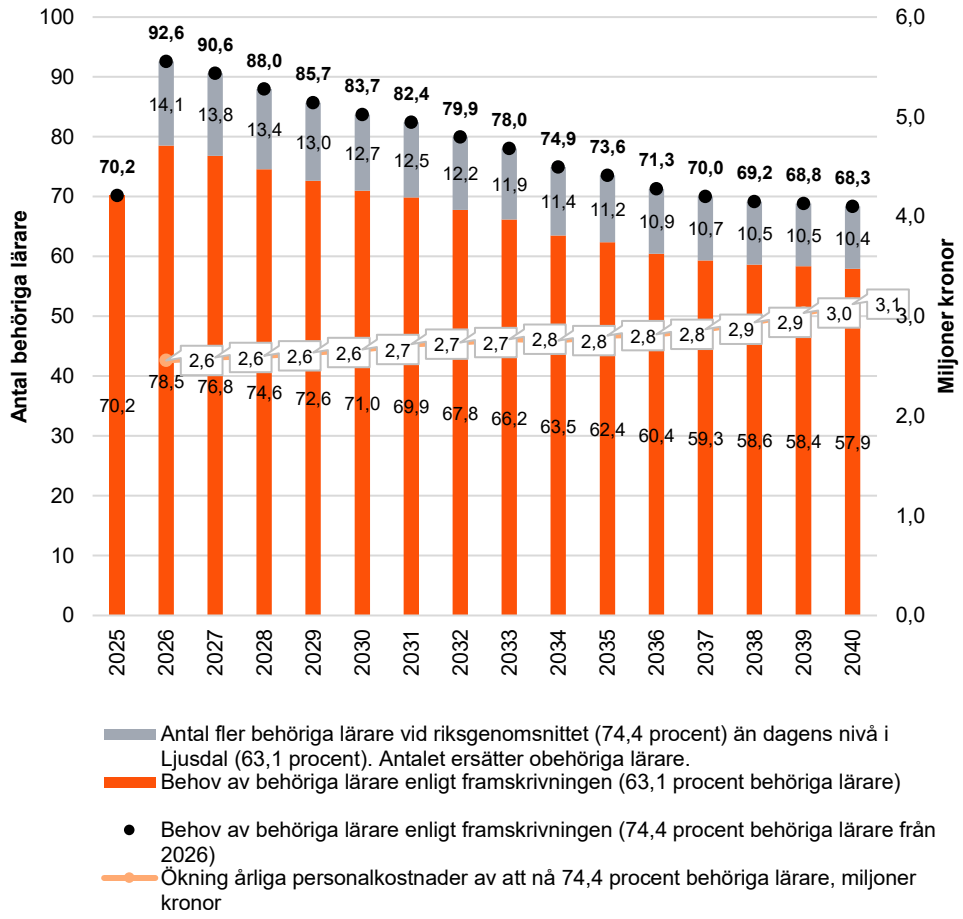

Grundskolan möter utmaningar som kräver kompetens kring hybrida undervisningsmodeller och att motverka skolfrånvaro

Grundskoleverksamheten i omställning

För grundskolan i Ljusdals kommun kommer behovet av lärare att vara fortsatt högt, även givet att antalet elever minskar fram till år 2040. Det kommer dock fortfarande finnas ett rekryteringsbehov till följd av personalomsättning och pensionsavgångar. Därtill kommer frågan om behöriga lärare. Sedan 2011 måste samtliga grundskollärare som anställs utan tidsbegränsning ha en lärarlegitimation, detta har medfört att efterfrågan på legitimerade lärare är hög generellt sett.

Kommunen kan arbeta med att behålla och vidareutbilda befintlig personal genom att erbjuda karriärutvecklingsmöjligheter och kompetensutveckling. Behålla-perspektivet blir särskilt viktigt för grundskolan, då en minskad personalomsättning innebär ett minskat rekryteringsbehov under analysperioden.

För verksamheten i grundskolan väntas ökade inslag av e-lärande plattformar och hybrida undervisningsmodeller tillsammans med tjänster för digital bedömning och återkoppling. Detta kommer att kräva större krav på digital kompetens hos både lärare och elever. Samtidigt förs på nationell nivå politiska debatter om till exempel satsningar och krav på fysiska skolbibliotek, förbud av mobiltelefoner i klassrummen eller skolan och ett fokus på fysisk undervisning lärare till elev. Oaktat är det tydligt att skolan behöver anpassa sig till det digitala livet, särskilt i takt med att användandet av generativ AI ökar i hela samhället.

I utredningen *Utveckla lärar- och förskollärarutbildningarna* föreslås bland annat att det ska bli svårare att komma in på lärar- och förskollärarutbildningarna. Samtidigt visar en rapport från Näringslivets skolforum att bara en av tre nyutbildade lärare som arbetar i skolan idag säger att lärarutbildningen har gett dem en bra grund och rustat dem för jobbet.

Endast en av tre nyutbildade lärare som arbetar i skolan idag säger att lärarutbildningen har gett dem en bra grund och rustat dem för jobbet.

Framåt kommer det finns ett ökat behov av att utveckla och stärka kompetensen i e-lärande, digitala lärplattformar, AI och ny teknik för flera olika lärargrupper

Rekryteringen av behöriga lärare är en utmaning

Strategier för att hantera skolans rekryteringsutmaningar

I en fokusrapport från 2022 presenterar SKR flera strategier för att hantera skolans rekryteringsutmaningar. Strategierna inkluderar att stödja medarbetarnas utveckling, utnyttja intresset bland unga för förskolan och skolan, samt att stärka ledarskapet hos skolchefer, som fungerar som en länk mellan verksamheten och politikerna. Dessutom betonas vikten av att prioritera arbetsmiljöarbetet och göra medvetna satsningar på lärarlöner. Vidare föreslås att man tar vara på äldre och pensionerade lärare, stärker likvärdigheten genom fjärrundervisning, använder olika kompetenser på rätt sätt genom att omfördela arbetsuppgifter mellan yrkesgrupper och främjar samarbete mellan kommuner.

Vilka förklaringar finns det till lärarbristen?

I en rapport från Mälardalsrådet år 2023 - *"Lärarbristens förklaringsfaktorer - Vad påverkar lärarbristen och hur skiljer sig denna mellan och inom kommuner i Stockholm-Mälarregionen?"* - beskrivs att tillgången på lärare är bättre i kommuner som ligger nära ett lärosäte. I kommunerna med kortast avstånd till närmaste lärosäte (0-19 minuter med bil) är andelen behöriga lärare 72 procent. I kommunerna där resvägen är som längst (60+ minuter med bil) är motsvarande andel 64 procent. Denna insikt kan troligen även gälla i andra delar av landet. Genom ett utökat samarbete med lärosäten (ex. Högskolan i Väst i Trollhättan) kan Lidköpings kommun på så sätt konkurrera om arbetskraften genom sitt geografiska läge, även om det såklart är flera andra faktorer som spelar in. För att bättre attrahera nyutexaminerade lärare, men även erfarna lärare, till kommunens skolor kan det behövas fördjupde insikter. Det kan till exempel göras med hjälp av målgruppsanalyser eller djupintervjuer och fokusgrupper med lärarstudenter för att förstå eventuella skav, hinder eller möjligheter.

Demografiska och geografiska förutsättningar påverkar rekryteringsmöjligheter

I inlandskommuner som Ljusdal finns särskilda utmaningar med att rekrytera och behålla behöriga lärare. En central faktor är det geografiska läget, med långa avstånd till större arbetsmarknader och till lärosäten som utbildar lärare. Forskning och regionala analyser visar att kommuner med längre restid till närmaste lärosäte generellt har en lägre andel behöriga lärare, vilket sannolikt även påverkar Ljusdal.

För Ljusdal förstärks detta av en nettoutflytt av arbetsför befolkning. Särskilt yngre och nyutexaminerade lärare som ofta efterfrågar större utbud av karriärmöjligheter, service och sociala sammanhang. Liknande mönster kan ses i andra kommuner av liknande karaktär i landet där skolhuvudmän konkurrerar både med större städer och med varandra om begränsade lärarresurser. Detta pekar på att lärarbristen inte enbart är ett utbildnings- eller löneproblem, utan också nära kopplat till strukturella förutsättningar som geografi, demografi och regional attraktionskraft.

Ljusdals kommun bedriver ett strukturerat samarbete med Högskolan i Gävle för att säkerställa långsiktig kompetensförsörjning inom skolverksamheten, där kommunen fungerar som partner i den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen. Samarbetet omfattar bland annat praktikplatser (VFU), handledning samt insatser för att stärka studenternas etablering i yrket och öka kommunens attraktivitet som arbetsgivare. Detta bidrar till ett mer hållbart personalförsörjningsläge och minskar rekryteringsberoendet på kort sikt.

124

fler utflyttade än inflyttade i åldrarna 20-64 år perioden 2023-2025

Sammanfattning av jämförelser av nollscenario och alternativscenario

- Effekterna av *Tid för undervisningsuppdraget* får tydliga konsekvenser för både bemanning och kostnader i grundskolan. Genom att införa ett tak för undervisningstid per lärare och en miniminivå för planering innebär reformen att varje lärare undervisar färre timmar, vilket ökar behovet av personal för att upprätthålla samma undervisningsvolym.

- I Ljusdals kommun ligger nuvarande undervisningstid över den föreslagna målnivån, vilket innebär att en anpassning skulle kräva fler lärare. För läsåret 2025/2026 motsvarar detta ett ökat behov om cirka 16 heltidstjänster, vilket leder till en kostnadsökning på 12,2 miljoner kronor i personalkostnader.

- År 2028 motsvarar statsbidraget 4,5 miljoner kronor i Ljusdals kommun, vilket alltså understiger den beräknade nivån med 7,7 miljoner kronor. Således kan *Tid för undervisningsuppdraget* ses som en ambitionsnivåhöjning som är delvis externt finansierad.

- En utmaning vi har noterat i Ljusdals nuvarande struktur är att personaltätheten är hög, men andelen behöriga lärare är relativt låg. Kommun skulle därför kunna arbeta strategiskt med omställning inför *Tid för undervisningsuppdraget* och arbeta för att en högre andel behöriga lärare på skolorna. En höjning av andelen behöriga lärare i nivå med riksgenomsnittet skulle motsvara satsning på ytterligare 2,6 miljoner kronor år 2026.

- För att rekrytera behöriga lärare behöver kommunen arbeta aktivt med att både **attrahera och behålla kompetens**. En central del är att stärka befintlig personal genom karriärvägar, kompetensutveckling och god arbetsmiljö, vilket minskar rekryteringsbehovet. Samtidigt behöver kommunen öka sin attraktionskraft som arbetsgivare, bland annat genom konkurrenskraftiga villkor, starkt ledarskap och tydlig profilering mot lärarstudenter.

- Geografiska förutsättningar innebär särskilda rekryteringsutmaningar, då avstånd till lärosäten och större arbetsmarknader påverkar tillgången till behöriga lärare. För att hantera detta är fördjupade samarbeten med lärosäten, exempelvis Högskolan i Gävle, en viktig strategi. Genom praktikplatser (VFU), handledning och tidig kontakt med studenter kan kommunen stärka sitt inflöde av nyexaminerade lärare.

12,2 mnkr

Kostnadsökning av tillkommande personal till följd av taket för undervisningstid (beräknat på 2025 års nivå)

2,6 mnkr

Marginalkostnad om andelen lärare med lärarlegitimation ska motsvara rikets nivå (2026)

4,5 mnkr

Beräknat statsbidrag för *Tid för undervisningsuppdraget* enligt Budgetpropositionen 2026

9

Centrala slutsatser och rekommendationer

Centrala slutsatser och rekommendationer

Centrala slutsatser och rekommenderade åtgärder framåt

Huvudbudskap

- Nuvarande skolstruktur är inte långsiktigt hållbar då kostnaderna ökar trots minskande elevunderlag.
- Kostnad per elev stiger kraftigt i nollscenariot, främst till följd av fasta lokalkostnader och begränsad anpassningsförmåga.
- Strukturella förändringar ger tydlig effekt, där alternativscenariot dämpar kostnadsutvecklingen och minskar kostnad per elev med cirka 10 procent på sikt.
- Tidiga beslut är avgörande, då uppskjuten anpassning leder till högre kostnader och minskat handlingsutrymme.
- Kompetensförsörjning och struktur hänger ihop, där större enheter ger bättre förutsättningar att attrahera och behålla behöriga lärare.

PwC bedömer att Ljusdals kommun behöver genomföra en successiv anpassning av skolstrukturen för att möta det minskande elevunderlaget och säkerställa en långsiktigt hållbar ekonomi. En fortsatt bibehållen struktur innebär ökande kostnader och begränsar möjligheten att prioritera kärnverksamheten.

Rekommendationer

1. Påbörja en etappvis strukturanpassning

Prioritera avveckling eller samordning av små enheter med hög kostnad per elev.

2. Minska lokalkostnaden genom aktiva beslut

Undvik investeringar i lokaler som på sikt inte behövs (e.g. avstå större reinvesteringar i skolor med kraftigt minskande elevunderlag). Säkerställ avveckling eller alternativ användning av lokaler vid strukturförändringar.

3. Säkerställ parallell kostnadsanpassning

Anpassa bemanning och organisation löpande i takt med elevutvecklingen (e.g. minska antal klasser eller samordna undervisning mellan årskurser). Aktiv uppföljning av kostnad per elev och elever per lärare per enhet.

4. Stärk kompetensförsörjningen genom större enheter

Koncentrera verksamhet till enheter med bättre förutsättningar att attrahera behöriga lärare - fler tjänster per skola ger bättre arbetsmiljö och mindre sårbar bemanning. Fortsätt utveckla samarbete med lärosäten (t.ex. Högskolan i Gävle) för rekrytering.

5. Integrera skolstrukturfrågan i budget- och investeringsprocessen

Säkerställ att skolstruktur, lokalförsörjning och ekonomi planeras gemensamt. Att avvakta med beslut innebär ökande kostnader, minskat handlingsutrymme och det finns risk att investeringar genomförs i lokaler som kommer att avvecklas.

Appendix

Lägre kostnader och skattetryck vid alternativ grundskolestruktur

2025-2040, kostnadsbesparing och skillnad i skattekronor i scenarioanalysen

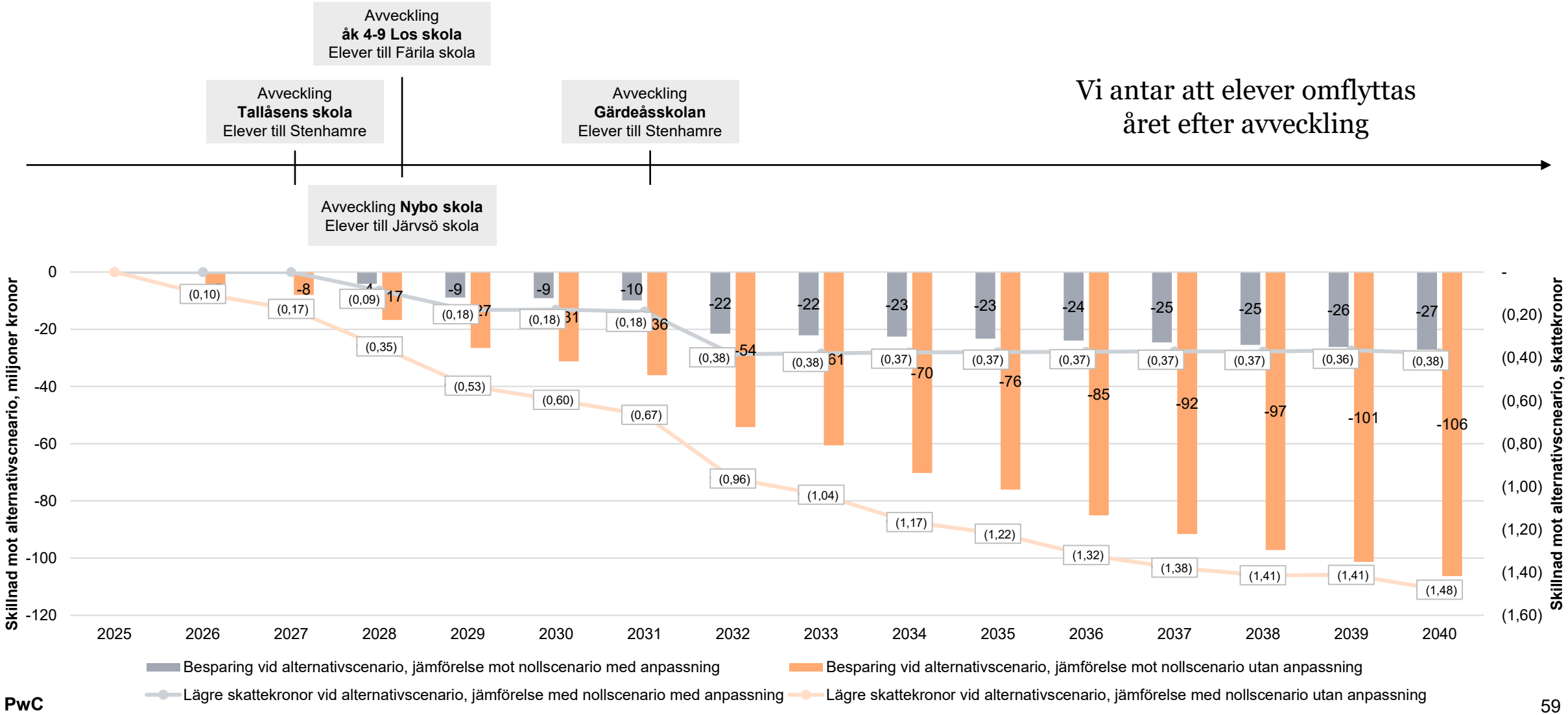

Ljusdals timplan är mer generös än Skolverkets nivåer

En justering av timplanen till Skolverkets föreslagna nivå skulle kunna innebära besparingar

En justering av timplanen från dagens nivå - som uppgår till 7 615 timmar totalt för Åk 1-9 – till Skolverkets timplan skulle kunna innebära en kostnadsminskning

En minskning av antalet undervisningstimmar från 7 615 över grundskolans årskurser till 6 890, som är Skolverkets nivå, skulle innebära en kostnadsbesparing på 8,2 miljoner kronor utifrån 2025-års kostnadsnivåer. Detta motsvarar 10,5 lärartjänster, om vi antar att lärarantalet anpassas i samma utsträckning som timplanen revideras med.

Ljusdals timplan är mer generös än Skolverkets timplan

Totala undervisningstimmarna summerar enligt timplanen till 7 615 timmar vilket är 11 procent högre än Skolverkets nivå.

En hög ambition i undervisningstid tillsammans med förhållandevis små skolenheter skapar ett tryck på lärartätheten – och därmed kostnader

Antal elever per lärare inom den kommunala grundskolan åk 1-9 uppgick läsåret 2025/2026 till 10,3. Med detta placerar sig Ljusdal på plats 76 av 290 kommuner sett till kommuner med högst lärartäthet. Ljusdal har även högre lärartäthet än Gävleborgs län (10,8 elever per lärare). Detta avser samtliga lärare, oavsett om de har lärarlegitimation eller inte.

Total undervisningstid per elev

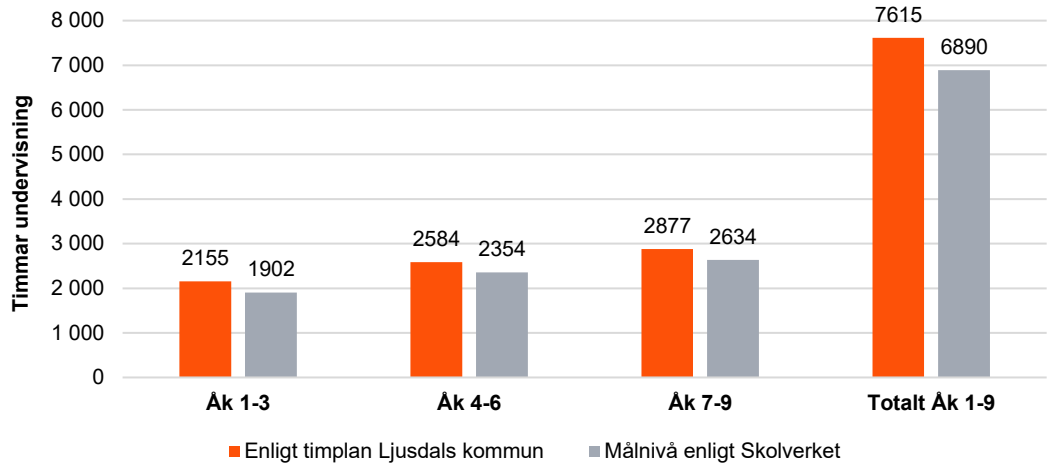

Kostnader för pedagogisk personal 2025 vid olika undervisningstid

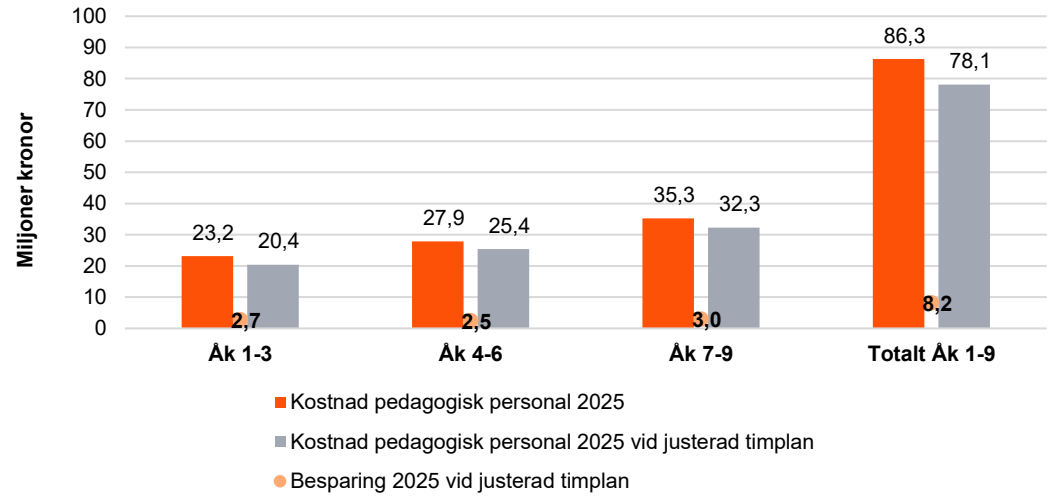

Denna rapport har upprättats inom ramen för vårt uppdrag att tillhandahålla rådgivning avseende kommunalekonomiska analyser i Ljusdals kommun som undertecknades den 7 maj 2026. Rapporten är endast upprättad för vår uppdragsgivares räkning, Ljusdals kommun 212000-2320, och får inte lämnas ut eller göras tillgänglig för andra fysiska eller juridiska personer utan Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB:s skriftliga godkännande. I avsaknad av skriftligt godkännande, tar Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB inte något som helst ansvar gentemot någon annan än uppdragsgivaren som väljer att förlita sig på eller att agera utifrån innehållet i denna rapport. Inte heller tas något ansvar för att rapporten används för andra syften än för dem som förelegat vid uppdragets utförande.

©2026 PwC Sverige. Alla rättigheter förbehålles. Obehörig användning, distribution, kopiering eller liknande aktiviteter utan skriftligt tillstånd från PwC Sverige kan utgöra ett intrång i strid med gällande upphovsrättslagar. Med "PwC Sverige" avses i detta dokument Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB, som är ett medlemsföretag i PricewaterhouseCoopers- nätverket. Varje medlemsföretag är en separat juridisk enhet. Se www.pwc.com/structure för ytterligare information.